

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu

Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj

Anita Badurina-Tomić

**Uloga problemske slikovnice u razvojnoj
biblioterapiji**

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj

Uloga problemske slikovnice u razvojnoj biblioterapiji

Diplomski rad

Student/ica: Anita Badurina-Tomić

Mentor/ica: Katarina Ivon, izv. prof. dr. sc.

Zadar, 26. rujna 2019



Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Anita Badurina–Tomić** ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Uloga problemske slikovnice u razvojnoj biblioterapiji** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz nercitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenog rada.

Zadar, 26. rujna 2019.

SAŽETAK

Knjiga je oduvijek bila moćno oružje i medij za komunikaciju s drugim osobama, ali i sa samim sobom. Knjige mogu oblikovati način djetetova mišljenja i utjecati na ponašanje, a često mogu pomoći i u rješavanju većih ili manjih problema s kojima se djeca suočavaju. Isto tako, otvaraju prostor za interpretaciju, refleksiju i dijalog, a imaju i izrazito edukativnu i razvojnu ulogu. Zahvaljujući razumijevanju i analiziranju situacije u kojoj se dijete nalazi, načinom poticanja na diskusiju, promišljanjem i vrednovanjem mogućih rješenja, knjige mogu terapijski djelovati na djecu. Moć knjige, koja je odavno priznata kao terapijsko sredstvo koje savjetuje, pomaže i liječi je zapravo temelj na kojem počiva pojam biblioterapije.

Tema ovog rada je uloga problemske slikovnice u razvojnoj biblioterapiji, pri čemu se oslanja na moć problemske slikovnice na dijete koje se suočava s određenim problemom. U radu je objašnjen pojam biblioterapije općenito kao i razvoj biblioterapije u Hrvatskoj; vrste i metode dječje biblioterapije, s naglaskom na problemsku slikovnicu i njenu ulogu u razvojnoj biblioterapiji koja je najzastupljenija, ali i najprikladnija za provođenje.

U radu je prikazana i anketa koja je provedena među odgojiteljima na otoku Pagu temeljem koje se može vidjeti u kojoj mjeri odgajatelji koriste problemsku slikovnicu u svom radu te koliko su upoznati s pojmom biblioterapije i njenim načinom i primjenom kroz neposredan rad. U završnom dijelu rada kroz studiju slučaja prikazano je moje iskustvo djelovanja u kojoj je obrađeno dvoje djece te kako je čitanje problemske slikovnice utjecalo na rješavanje problema kod djece.

Ključne riječi: anketa, biblioterapija, problemska slikovnica, studija slučaja

ABSTRACT

The role of the problematic picture book in developmental bibliotherapy

The book has always been a powerful weapon and medium for communicating with other people as well as themselves. Book can shape a child's way of thinking and influence behavior, and can often help solve major or minor problems that children face. They also open up space for interpretation, reflection and dialogue and have a distinctively educational and developmental role. By understanding and analyzing the situation of the child, by stimulating discussion, thinking through and evaluating possible solutions, books can have a therapeutic effect on children. The power of the book, which has long been recognized as a therapeutic tool to advise, assist and heal, is in fact the foundation upon which the concept of bibliotherapy rests. The theme of this paper is the role of the problem picture book in developmental bibliotherapy, drawing on the power of the problem picture book on a child facing a particular problem. This paper explains the concept of bibliotherapy in general as well as the development of bibliotherapy in Croatia; types and methods of pediatric bibliotherapy, with an emphasis on the therapeutic picture book and its role in developmental bibliography, which is the most common but also the most appropriate for conducting it. The paper also presents a survey conducted among educators on the island of Pag, which shows the use of a problem picture book and how familiar they are with the term bibliotherapy and its method and application through direct work. The final part of the work through a case study presents my experience of acting in which two children were treated, and how reading therapeutic therapies influenced children's problem solving.

Key words: bibliotherapy, case study, problem picture book, survey

SADRŽAJ :

1. UVOD	1
2. BIBLIOTERAPIJA	2
2.1. Vrste biblioterapije.....	3
2.2. Ciljevi biblioterapije	4
2.3. Primjena i faze pri provođenju biblioterapije.....	5
2.4. Terapijsko obrađivanje teksta.....	6
2.5. Učinci čitanja	8
3. DJEČJA BIBLIOTERAPIJA	10
3.1. Dječja biblioterapija u Hrvatskoj	13
3.2. Primjeri knjiga namjenjenih dječjoj biblioterapiji	16
4. SLIKOVNICA I NJENA FUNKCIJA	18
4.1. Problemska slikovnica.....	20
4.2. Problemska slikovnica u Hrvatskoj	21
4.3. Terapeutska priča	24
5. ULOGA ODGAJATELJA U STVARANJU OKRUŽENJA.....	25
5.1. Uzorak	26
5.2. Mjerni instrument.....	27
5.3. Način provođenja istraživanja	28
5.4. Metoda obrade podataka	28
5.5. Rezultati i rasprava	28
6. STUDIJA SLUČAJA.....	31
6.1. Studija slučaja br.1	31
6.2. Studija slučaja br.2.....	40
6.3. Nedostaci istraživanja.....	47
7. ZAKLJUČAK	48
8. LITERATURA.....	49
9. PRILOZI.....	52
10. ŽIVOTOPIS	55

1. UVOD

Kao najranija i početna faza života, djetinjstvo nosi veliku radost otkrivanja sebe i svijeta oko sebe. Ono isto tako djeci može donijeti neobjašnjive osjećaje s kojima se često ne mogu nositi. Osjećaji i nerazumijevanje određenih situacija kod djece može stvoriti frustrirajuću napetost koja se onda odražava u njihovom razmišljanju, navikama i ponašanju. Djeca svojim razvojem usvajaju različita ponašanja i uče poželjne oblike istih. Iz tih razloga je važno da im pomognemo u njihovom razumijevanju i spoznavanju vlastitih osjećaja i postupaka. Glavnu ulogu u njihovom rastu i razvoju prvenstveno imaju roditelji i uža obitelj zatim odgojitelji i učitelji. Djeca se u ranoj dobi još nisu naučila nositi sa strahom i izbjegavanjem osjećaja straha kako to čine odrasli. Upravo zato ih je vrlo važno oslušivati i pratiti njihov razvoj. Odgojitelji ovdje imaju veliku i važnu ulogu. Uloga se ponajprije očituje u stvaranju pedagoški kvalitetno osmišljene okoline. Isto tako treba imati na umu da okolina ne smije biti prezaštićena jer će se dijete prije ili poslije suočiti s određenom vrstom bojazni ili neugodnim osjećajem gdje neće biti isključeno iskustvo osjećaja nemoći. Jednako kao i odrasli, ljudi i djeca na sve moguće načine pokušavaju izbjeći situacije povezane sa strahom i neugodnim osjećajima. Vrlo je važno naučiti ih da je upravo taj osjećaj nemoći, straha i neuspjehnosti jednako važan u njihovom otkrivanju svijeta kao i svaki drugi te da postoji način i mogućnost kako ga prihvatiti i pobijediti. Naposljetku, vrlo je bitno djecu osvijestiti da je strah dio odrastanja.

2. BIBLIOTERAPIJA

Pretraživanjem literature nailazi se na brojne definicije biblioterapije. Neki od autora još je nazivaju i vođeno ili ciljano čitanje. Pojam biblioterapije spominje se još u staroj Grčkoj i dolazi od grčkog pojma „biblion“ - knjiga i „therapeia“ – liječiti. Prevedeći s grčkog jezika, najjednostavnija definicija bi glasila liječenje knjigom. No, sama biblioterapija ne može postojati kao terapija, već postoji kako bi pomagala u približavanju i razjašnjavanju određenih stanja i situacija određenih osoba i njihovih postupaka. „Iako su moćni efekti čitanja poznati od davnih vremena, tek je početkom 20. stoljeća taj specifičan fenomen povezan s idejom o promjeni ponašanja u mišljenju ili ponašanju pojedinca“ (Bašić 2011: 15). Sam termin biblioterapija prvi je koristio Samuel Crothers u članku *Atlantic Monthly*-ju. *Webster's Third New International Dictionary* je 1961. objavio definiciju koja je zatim 1966. službeno prihvaćena : „Biblioterapija je upotreba biranih materijala za čitanje u terapeutske svrhe, u medicini i psihijatriji također. To je vođenje do rješenja osobnih problema kroz direktno čitanje“ (Bašić 2011: 15). Crothers nadalje definira biblioterapiju kao program aktivnosti koji je utemeljen na aktivnom procesu između medija i ljudi koji ga doživljavaju. Takav koncept uključuje shvaćanje biblioterapije kao institucionalne i društvene aktivnosti kroz korištenje literature u programu vođenom od jednog ili više profesionalaca. „Cilj takve biblioterapije je omogućiti pojedincu pogled u sebe u trenucima mira, ali i razumijevanje i prihvaćanje određenih promjena u trenucima nemira“ (Bašić 2011). Profesorica hrvatskog jezika i književnosti Ivana Bašić, koja već niz godina vodi radionice o biblioterapiji, „definira ju kao program djelovanja temeljen na interakciji medija i ljudi ili vođeno čitanje napisanih materijala s ciljem da dosegemo razumijevanje i rješavanje problema bitnih za osobne i terapeutske potrebe pojedinca“ (Bašić 2011). Iz navedene definicije proizlazi kako je u središtu zbivanja sam čitatelj, a dijelo koje čita ne daje direktne odgovore na njegove probleme, već navodi čitatelja na samostalno pronalaženje rješenja problema. Budući da je riječ o vođenom čitanju, značajna je uloga biblioterapeuta koji kroz zajedničko čitanje i interpretiranje samog djela potiče čitatelja da upotrijebi svoju maštu u pronalaženju što više različitih odgovora za određeni problem s kojim se suočava. Biblioterapija ima ulogu, kako u liječenju psiholoških problema djece, mladih i odraslih kod različitih poremećaja i ovisnosti, tako i kod zdrave populacije u unapređenju kakvoće življenja (Rudež 2005).

2.1. Vrste biblioterapije

Biblioterapija u literaturi najčešće se javlja u tri podjele:

- institucionalnu,
- kliničku (terapijsku)
- i razvojnu (edukacijsku) biblioterapiju.

Ova se klasifikacija odnosi na sudionike, ciljeve, programe i voditelje (Bašić 2011). Razvojna biblioterapija izvodi se u školama i knjižnicama, uglavnom kod zdrave populacije. Primjenjuju je učitelji i knjižničari, prvenstveno s ciljem savjetovanja čitatelja i rješavanja svakodnevnih problema (Reščić-Rihar i Urbanija 1999).

Institucionalna biblioterapija se izvodi u bolnicama. Ova biblioterapija se izvodi pojedinačno ili skupno. Klijenti su medicinski ili psihički pacijenti, zatvorenici ili privatni klijenti. Terapeut koji ju izvodi je tim psihijatar ili knjižničar. Tehnike ove biblioterapije su diskusija o materijalu. Izvodi se institucionalno ili privatno, a cilj joj je informativno i kreativno iskorištavanje slobodnog vremena s uvidom u stanje klijenta. Danas se takva vrsta biblioterapije češće koristi u kombinaciji s drugim programima.

Klinička biblioterapija se gledano kroz formu provodi kao grupna i dobrovoljna aktivnost. Klijenti ove biblioterapije su osobe s emocionalnim problemima ili problemima u ponašanju. Izvode je terapeuti mentalnog zdravlja, psihijatri ili knjižničari. Provodi se tehnikama diskusije o materijalu, s naglaskom na klijentovu reakciju i pogledu u sebe. Klinička biblioterapija se također provodi institucionalno ili privatno, a ciljevi su joj uvid u klijentovo stanje i promjene ponašanja.

Razvojna biblioterapija se izvodi kroz formu dobrovoljne grupne aktivnosti. Njeni su klijenti osobe koje se nalaze u kriznoj situaciji. Terapeut koji je provodi je knjižničar, profesor, učitelj i pedagog. Razvojna biblioterapija se provodi tehnikama diskusije o materijalu i s naglaskom na klijentovu reakciju i pogledu u sebe. Provodi se u društvenom prostoru, a njeni ciljevi su normalan razvoj i samoaktualizacija. Pomaže u svim starosnim dobima pri suočavanju sa svakodnevnim brigama, odrastanjem, bolešću i smrću. Vrlo važno je čitanje knjiga, ali isto tako i analiza pročitane kao i zajednički razgovor.

Osim ove podjele, biblioterapija se može podijeliti i u ova tri oblika :

1. Razvojna interaktivna biblioterapija

„Razvojna interaktivna biblioterapija referira na upotrebu literature i kreativnog pisanja s djecom, odraslima i starijim osobama za razvoj i osobni rast kada se radi sa zdravom populacijom u okruženjima kao što su škole, rekreativni centri, knjižnice i domovi zdravlja“ (Bašić 2011: 18).

2. Klinička interaktivna biblioterapija

„Klinička interaktivna biblioterapija referira na upotrebu literature i kreativnog pisanja u svrhu razvijanja zdravlja i osobnog razvoja u psihijatrijskim ustanovama, zajednicama i centrima za mentalno zdravlje“ (Bašić 2011: 18).

3. Kreativno pisanje

„Kreativno pisanje je specifična aktivnost u kojoj je pogled na vlastiti rad usmjeren u pravcu samospoznaje. Različiti žanrovi (poezija, proza, drama) vode sudionike u otkrivanje različitih potreba“ (Bašić 2001: 18).

2.2. Ciljevi biblioterapije

Glavni cilj biblioterapije je da se izazovu promjene u pristupu u određenoj situaciji. Zadatak biblioterapije je preusmjeriti negativno i destruktivno ponašanje u pozitivno poticanjem sudionika na razmišljanje. Na taj se način čitatelji identificiraju s likom i njegovim osjećajima te doživljavaju olakšanje samom spoznajom da se i drugi suočavaju sa istim problemima ili pak projiciraju svoje probleme na junaka iz knjige. Analizom, čitatelj uspoređuje svoje probleme s autorovim što ga može dovesti do toga da promijeni svoje stavove (Reščić-Rihar i Urbanija 1999).

Bašić (2011) u svom radu navodi neke od specifičnih ciljeva primjene priča koje pomažu:

- „ -povećati samorazumijevanje i ispravno samoopažanje
- povećati osjetljivost za interpersonalne odnose
- osvijestiti životnu orijentaciju
- razviti kreativnost i samoizražavanje
- ohrabriti pozitivno mišljenje i kreativno rješavanje problema
- ojačati komunikacijske vještine, osobito vještine slušanja i govorenja
- ujediniti različite aspekte osobnosti zbog psihičke cjelovitosti

- osloboditi presnažne emocije i osloboditi od napetosti
- pronaći novo mišljenje kroz nove ideje, uvide i informacije
- pomoći sudionicima da osjete oslobađanje i izlječujuće kvalitete ljepote“ (Bašić 2011: 18-19)

Također autori Reščić-Rihar i Urbanija (1999) u svom radu navode šest ciljeva biblioterapije. Čitatelj spoznaje:

- „da njegovi problemi nisu jednokratni
- da je svaki problem rješiv,
- uzroke za svoje ponašanje i ponašanje ljudi u sličnom položaju,
- vrijednosti u iskušenju,
- mogućnost za rješavanje svog problema,
- potiče se na objektivno sagledavanje svog položaja“ (Reščić-Rihar i Urbanija 1999: 19).

Iz ove podjele se može zaključiti da biblioterapija utječe na intelektualnoj razini poticanjem kreativnosti, razvojem pozitivnih ideja, pozitivnim konstruktivnim mišljenjem te osvješćivanjem mogućnosti rješavanja problema na više načina. Isto tako, može se zaključiti i da djeluje na emocionalnoj razini pomažući pojedincu da razumije fizičke i psihološke reakcije na problematične situacije i bolje razumijevanje osobnih motiva i potreba.

2.3. Primjena i faze pri provođenju biblioterapije

Biblioterapija se koristi kod svih dobnih skupina za održavanje i jačanje zdravlja, raznih ovisnosti, poremećaja hranjenja, obiteljskih problema, psihičke labilnosti, posljedica pretrpljenog nasilja, poteškoća u učenju i raznih drugih potreba (Bašić 2011).

Psijatar John Minson Galt razvio je teoriju koja opisuje načine primjene biblioterapije i navodi da nam čitanje skreće misli sa svakodnevnih briga. Kronično bolesnim pacijentima pomaže da vrijeme brže prođe. Pacijent isto tako pomoću knjige može pronaći odgovore na neka pitanja o svojoj bolesti. Pomoću biblioterapije sudionik ili pacijent može bolje nadzirati svoje ponašanje. Nekim je sudionicima lakše progovoriti o svom stanju nakon što su pročitali knjigu u kojoj su se mogli poistovjetiti s problemom. Razgovorom o pročitanom, postaju bliski s drugim sudionicima terapije i izmjenjuju iskustva (Reščić-Rihar i Urbanija 1999). Biblioterapijski proces započinje uočavanjem problema i odabirom materijala za rad. Priprema ga voditelj za svakog pojedinog sudionika ili grupu. Tijekom provođenja biblioterapije čitatelj

prolazi kroz četiri faze. Prva faza je *identifikacija*. Sudionici se putem materijala identificiraju s likovima, njihovim osobinama i povezuju s događajima proizašlim iz neke situacije. Identifikacija je najvažniji proces jer ukoliko do nje ne dođe, neće doći ni do ostalih procesa (Barath, Matul i Sabljak 1996). Kroz informacije koje pruža neki tekst, priča ili pjesma budi se čitateljeva mašta i emocionalni doživljaj i na taj način djelo postaje dio čitateljeva emocionalnog svijeta. Isto tako se pokreće njegova psihološka energija koja omogućuje stvaranje stanja korisnika za suočavanje sa stresom (Ružić 2004). Druga faza je *projekcija i interjekcija*. Nakon što se je čitatelj identificirao s određenim likom, odnosno nakon što se je desila prva faza, on sa stajališta određenog lika propituje vlastite stavove reakcije drugih ljudi. Kroz takav pristup čitatelj smanjuje opasnost izlaganja vlastitita ponašanja negativnim kritikama drugih (Ružić 2004). Treća faza, *katarza*, omogućuje čitatelju emocionalno rasterećenje i oslobađanje napetosti. Ta faza je ujedno i koristan način oslobađanja stresa (Ružić 2004). U posljednjoj fazi čitatelj kroz situacije i reakcije likova u djelu dobiva uvid u vlastite probleme što može biti ključno za rješavanje svojih probama. Uživljavanje u književna dijela koja čitatelju omogućuju i odmak od stvarnosti, uvelike olakšava emocionalno doživljavanje problema, a književna su djela baš zbog toga dobar posrednik pri pomoći u procjeni vlastitih problema i odabiru njihovih rješenja (Ružić 2004). Osim čitanja književnih djela, biblioterapija uključuje i interpretaciju pročitanog. Interpretacija je spoj čitateljeva subjektivnog doživljaja i objektivnog značenja dijela, a obuhvaća prepričavanje događaja iz dijela, ispitivanje osjećaja likova, prepoznavanje važnih tema u vlastitom životu, istraživanje svojih osjećaja i na samome koncu stvaranje zaključaka o posljedicama određenih osjećaja i ponašanja kod čitatelja (Ružić 2004).

2.4. Terapijsko obrađivanje teksta

Za terapeutsko obrađivanje je pogodan svaki tekst koji opisuje emocije i emocionalne reakcije o kojima se želi razgovarati. Važno je obratiti pažnju na to da psihološki lik bude blizak sudioniku kako bi se uspješno postigla identifikacija.

Osnovni koraci u terapijskom obrađivanju teksta se sastoje od:

- čitanja teksta
- prepričavanja događaja iz teksta
- pronalaženje relevantnih tema iz vlastitog života uz navođenje primjera
- pronalaženje emocionalnih reakcija likova i razgovora o njima
- pronalaženje zaključaka, pravila i pouka (Barath i sur. 1996).

Da bi samo obrađivanje biblioterapijskih tekstova bilo uspješno, potrebno se pridržavati i nekih savjeta. Važno je sudionicima dati do znanja i poučiti ih kako sve emocije treba prihvatiti kao prirodne, a ne ih osuđivati i prosuđivati u terminima dobrog i lošeg, ispravnog ili neispravnog i pogrešnog. Ugođaj mora biti prijateljski i poticajan, pun međusobne potpore, a ne natjecateljski. Potrebno je također istaknuti razliku između unutrašnjeg psihičkog života tj. osjećaja misli i njihove realizacije, odnosno postupaka koji se trebaju procjenjivati, kontrolirati i vrednovati (Barath i sur. 1996). Jedan od najzahtjevnijih zadataka za terapeuta je odabrati tekst. Osim što mora poznavati pojedinca ili grupu i probleme s kojima se susreću, biblioterapeut mora biti dobro upoznat i s djelima koja preporučuje. Takvo djelo mora potaknuti osjećaj pripadnosti, podizati samopouzdanje, razvijati pozitivne vrednote i spriječiti stereotipe. Kod sudionika treba uzeti u obzir dob, spol, porijeklo, stupanj obrazovanja i posebne potrebe (Sabljak 2014). U radu s djecom najčešće se koriste bajke. One ih potiču na razmišljanje, razlučivanje dobra od zla, daju im vjeru i nadu da dobro uvijek pobjeđuje nad zlim. Bajke djeci nude mogućnosti da se poistovjećuju s junakom koji je često naizgled slabiji od moćnog i zlog protivnika te da se osjećaju moćno i samopouzdana jer taj junak na kraju svojom mudrošću i snalažljivošću pobjeđuje zlo. Tako se u podsvijesti stvara želja za dobrim i saznanje da će na kraju sve ipak na dobro izaći, što kasnije odraslim ljudima pomaže nositi se s teškoćama. Osim tiskane građe koristi se i audio i video materijal te ostali mediji poput televizije. Svaki od tih medija ima svoje prednosti i nedostatke. Tiskani mediji omogućuju brzo ili sporo čitanje, vraćanje na tekst i lako su prenosivi. Audio mediji se koriste u slučajevima kad sudionici ne mogu ili neznaju čitati standardni tisak. Radio i televizija daju osjećaj sudjelovanja u kulturnim događajima. Postoji nekoliko načela za izbor građe biblioterapije.

Biblioterapeut mora :

- dobro poznavati građu i jedino tada ju smije koristiti
- poznavati i duljinu trajanja nekog medija te izbjegavati duge i predetaljne opise događaja koji nisu nužni za razumijevanje građe. U skupinama je bolje koristiti kraća djela kako bi se dobilo više vremena za diskusiju.
- proučiti probleme sudionika kako bi mogao izabrati građu koja se odnosi na problem
- poznavati čitalačke sposobnosti sudionika i koristiti audio građu ako je to potrebno
- obratiti pozornost na dob kod izbora građe
- uvažiti čitalačke interese skupine koji se mogu zaključiti na temelju izbora filmova ili knjiga koje su sudionici pročitali

- izbjegavati, odnosno ne koristiti negativnu literaturu u kojoj se nalaze teme poput samoubojstva.

Kod audio građe je potrebno poštivati isto što i kod tiskane (Reščić-Rihart i Urbanija 1999). Tijekom provođenja biblioterapije može se koristiti raznovrsna literatura, no ipak je najbolje izabrati starija, tradicionalna dijela. Važno je i obratiti pažnju na sadržaj djela, odnosno na to da ono svojim sadržajem prenosi istine važne za čitatelja. Takva će djela ostaviti dojam na čitatelja i nakon samog procesa čitanja, a to je potrebno kako bi se biblioterapija mogla provesti (Rudež 2004).

2.5. Učinci čitanja

U radu je već spomenuto da knjiga pozitivno utječe na ljude, naročito ako su u stanju poistovjetiti se s likom toliko da osjete i fizičku blizinu i pozitivan utjecaj. Douglas W. Waples je proučavao učinke čitanja i odredio pet vrsta: „korisno čitanje (pri kojem čitatelj nešto nauči), prestižno čitanje (koje utječe na ugled i samopoštovanje), potkrijepljeno čitanje (uključuje čitateljeva osobna motrišta i odnose), estetsko čitanje (gdje čitatelj doživljava ljepotu s obzirom na estetski učinak) i opuštajuće čitanje (za razvedravanje i odmor gdje čitatelj zaboravlja na trenutne brige).“ U biblioterapiju ulaze dvije od ovih pet vrsta, a to su prestižno i potkrijepljeno čitanje. Cilj svake terapije je pozitivno samopoštovanje i samospoznaja (Mikuletić 2010). Isto tako treba spomenuti i da isti tekst neće imati isti učinak na svaku osobu. Učinak najčešće ovisi o situaciji u kojoj se osoba nalazi. Primjerice, ako je osoba u stanju žalovanja zbog smrti drage osobe nikako joj se ne bi smjela preporučiti literatura veselog i neozbiljnog sadržaja jer bi ju to moglo povrijediti. Takvoj će osobi koristiti knjige koje će pomoći u racionalnom podnošenju tuge. Osobu koja prolazi biblioterapiju treba se postupno voditi u zbiljski život i učiti vrijednostima i umijeću podnošenja tuge. Ispovijesti i autobiografije pomoći će onima koji se nalaze u sličnoj situaciji. Tu će osoba naći načine rješavanja problema u kojem se nalazi ili lakšeg podnošenja teških situacija (Ivančić, I. Biblioterapija- liječenje knjigama. Pristup: 9.3.2019). U razvojnoj biblioterapiji ne smije se izostaviti i *poetska terapija*, koju šezdesetih godina prošlog stoljeća prihvaćaju stručnjaci iz raznih područja: psihoterapeuti, socijalni radnici, liječnici, učitelji, knjižničari, umjetnici. „Poezija svojim stilskim figurama, odnosno slikovitošću i prijenosom značenja, omogućava ljudima da izraze ono što je nemoguće reći na drugi način. Poetska terapija može omogućiti prvi korak u govorenju onoga prema čemu osoba osjeća sram ili misli da je to neizgovorljivo“

(Bašić 2011: 27). „Poetska terapija je i most prema drugom čovjeku jer nas povezuje s drugim ljudima koji imaju slične probleme, koji se osjećaju usamljenima i napuštenima, te osnažuje naš identitet u susret sa svijetom“ (Bašić 2011: 28). U današnje je vrijeme poetska terapija razvijena i prihvaćena metoda liječenja i poticanja razvoja pojedinca, boljeg razumijevanja samog sebe i svoje okoline. Organizacija poput NAPT (National association for poetry therapy) ili The institute for poetic medicine „okupljaju stručnjake i umjetnike koji se bave poetskom terapijom, objavljuju relevantnu literaturu, održavaju terapijske radionice, pomažu obrazovanju poetskih terapeuta, dijele iskustva i potiču daljnja istraživanja i razvoj ove vrste terapije.“ (Welcome to the National association for poetry therapy pristup: 11.3.2019, The institute for poetic medicine, pristup: 11.3. 2019). U Hrvatskoj, poetska terapija još uvijek nije razvijena i malo je stručnjaka koji je prakticiraju. Među rijetkima je Ivana Bašić po zanimanju gimnazijska profesorica koja ima višegodišnje iskustvo u nastavi hrvatskog jezika i književnosti, te je ujedno i autorica raznih priručnika za poetsku terapiju. Ivana Bašić smatra da je poetska terapija najproduktivniji izdanak biblioterapije te da se njena posebna vrijednost očituje u tome što su svi njeni oblici jednostavni i pristupačni svakom čovjeku pa tako i osobama s poteškoćama u čitanju, nepismenim osobama i slično. Upravo ta njena pristupačnost i jednostavnost omogućava njenu široku primjenu. Poetska terapija, za razliku od drugih prethodno navedenih oblika biblioterapije, uvijek nakon čitanja odabranog djela uključuje planiranu diskusiju, odnosno interaktivni dijalog u kojem se otkrivaju čitateljeve reakcije. Ova terapija ima svoje tri osnovne komponente: literatura, voditelj, klijent ili klijenti. Pri čitanju je vrlo važno stvoriti atmosferu koja će biti opuštajuća i omogućiti iskreno dijeljenje osjećaja i emocija. Sudionici bi trebali imati osjećaj sigurnosti i povjerenja jer je urpavo glavni cilj terapije osloboditi osjećaje i podijeliti ih s drugima. Važno je napomenuti da „cilj poetske terapije nije „ispravno“ shvatiti pjesmu, niti je analizirati u klasičnom smislu, već je osobno doživjeti i reagirati na nju“ (Bašić 2011). Isto tako, nakon diskusije voditelj može predložiti i temu za pisanje kako bi dodatno motivirao sudionike na izražavanje svojih misli i osjećaja. Ovo je najčešća metoda poetske terapije i naziva se *ekspresivno pisanje*. „Pisanje može biti tematski zadano ili posve slobodno, a temelji se na ideji emotivnog oslobađanja nakon slušanja pjesme i razgovora o njoj.“

Ivana Bašić u svom priručniku navodi i primjere provođenja poetske terapije u sklopu nastave hrvatskog jezika i to za vrijeme sata lektire na kojem se obrađivala Buadelaireove zbirka pjesama *Cvjetovi zla*. Nakon provođenja sata lektire, nastavnica je zaključila da je ovakvo terapijsko obrađivanje lektire bilo vrlo uspješno jer je poezija postala poveznica preko kojih svi mogu prijeći u svijet snažnijih osjećaja, a pri tom se i zbližiti (Bašić 2011).

3. DJEČJA BIBLIOTERAPIJA

Dječju biblioterapiju se dijeli na „institucionalnu, kliničku i razvojnu biblioterapiju.“ Sukladno toj podjeli biblioterapeutske pristupi se mogu kod djece koristiti u rješavanju različitih problema kao što su: „problemi poremećaja prehrane, teškoća u emocionalnom izražavanju, psihičkih poteškoća, problema rizičnog ponašanja, opsesivno-kompulzivnog ponašanja te u tretmanima agresije.“ Dobro i pomno odabrana dječja literatura se može koristiti i za edukaciju djeteta o bolesti ili operacijskim zahvatima, odnosno liječenju kroz koje dijete mora proći zbog svoje teškoće. Takvim pristupom se djetetu pomaže da umanjí strah koji osjeća u nepoznatom bolničkom okruženju i na tretmanima te da uspostavi povjerljiv odnos s liječnicima i na koncu nauči strategije i mogućnosti suočavanja s bolešću. U raznim visoko stresnim i traumatskim iskustvima današnjice kao što su „razvod roditelja, maltretiranje ili zadirkivanje vršnjaka, psihičko i fizičko zlostavljanje, suočavanje sa smrću drage osobe i sl.“ biblioterapijskim postupcima najčešće nije moguće otkloniti stres u potpunosti, no moguće je ohrabriti dijete za lakše suočavanje s problemom te mu pokazati da za svaki problem postoji rješenje, a ponekad i više njih (Lucas i Soraes 2013). Lucas i Soraes (2013) smatraju da biblioterapija treba postati dio školskog programa te da bi ju prvenstveno trebali provoditi učitelji jer oni najbolje poznaju učenike i iz tog razloga mogu lako uočiti postojeće probleme. Ukoliko se biblioterapiju uključi u redovan školski program, u provođenju biblioterapije bi tada ključnu ulogu imao školski knjižničar uz suradnju školskog psihologa i učitelja. Knjižnica je prirodno okruženje za biblioterapiju upravo iz razloga jer njeno okruženje djecu čini opuštenom i slobodnijom zato što su došli svojom voljom i ne doživljavaju tu aktivnost kao nešto nametnuto. Školski knjižničar je upućeniji u ideje biblioterapije od prosječnog učitelja, ima daleko veća znanja o literaturi i lakše će odabrati primjereni tekst. To je najbrži i najjednostavniji način da učenik dođe do literature koja ga zanima. Iako je razloga za uvođenje biblioterapije u školske knjižnice mnogo, ova se praksa relativno rijetko primjenjuje (Lucas i Soraes 2013). Glavni kamen spoticanja leži u riječi *biblioterapija*, koji u sebi sadrži pojam *terapija* kako navodi Izraelka Baruchson-Arib Shifra. Što je sporno u tome? Knjižničari, pa tako i školski knjižničari se ne smatraju kvalificiranim za obavljanje bilo kakve vrste terapije. Taj pojam sam u svojem nazivu podrazumijeva medicinski tretman i proces liječenja. Pojam liječenja i terapije su ozbiljni procesi da bi se njima bavili stručnjaci iz drugih područja, kao što je knjižničarstvo. Čak i ako se terapijski postupak ne shvati u tom strogom smislu, knjižničari su i dalje pred dilemom: „trebaju li se baviti nečim što ima emocionalni utjecaj na drugu osobu, naročito ako je ta osoba dijete“ ? Tada se uloga školskih knjižničara svodi tek na organiziranje zbirke biblioterapijske

literature (pretežno knjiga za samopomoć, popularne psihologije i sl.) te preporučivanje literature učenicima ili na održavanje grupa, radionice i sl. Prilikom preporučivanja literature učenicima uvijek se pretpostavlja da usko surađuju s učiteljima, školskim psihologom ili pedagogom. Ovdje se javlja i još jedan problem, a to je da učenici školsku knjižnicu ne doživljavaju kao mjesto na koje mogu doći u potrazi za savjetom ili preporukom knjige koja se tiče njihovih problema. Postavlja se pitanje: „Kako razbiti ovaj začarani krug?“ Baruchson-Arib (2000) predlaže kompromisno rješenje, a to je da biblioterapiju treba uvesti u školske knjižnice i knjižnice, ali s promijenjenim nazivom, koji ne uključuje izraz *terapija* i time se izbjegava spomenuta konfuzija. Autorica smatra da „biblioterapiju svakako treba uvesti u knjižnice jer se tek u knjižnici mogu ostvariti neki njeni aspekti: psiholozi, socijalni radnici i ostali voditelji biblioterapije zasigurno neće odabirati, klasificirati i kategorizirati knjige s obzirom na vrstu problema kojeg se dotiču, neće ustanovljavati službe za samopomoć u školskim knjižnicama, niti će preporučivati literaturu zdravoj djeci s uobičajenim problemima, tj. djeci koja nisu njihovi pacijenti.“ Takvim načinom većina djece, čiji problemi nisu dovoljno „veliki“ da ih se upućuju stručnoj službi, odnosno psihologu ili socijalnom radniku, neće vjerojatno nikada ni saznati da postoji literatura koja im može pomoći sa suočavanjem sa svakodnevnim problemima (Baruchson-Arib 2000). Čitanje od najranije dobi ima velik utjecaj na dijete. Čitanjem se obogaćuje rječnik, razvija mašta, šire vidici te izaziva želja kod djeteta da i samo počne čitati. Neka djeca mogu u knjizi pronaći rješenje svojih problema, a roditelji kroz razgovor o pročitanoj mogu postići da se dijete otvori i da im se povjeri ukoliko ima neki problem (Knjiga kao lijek – terapija čitanjem, pristup 10.3.2019). Danas, djeca imaju manje izražajne mogućnosti, manje iskustva, teškoće u izražavanju i manju koncentraciju pa je potrebno izbor građe i postupaka prilagoditi njihovim mogućnostima. Kod jako male djece je preporučljivo koristiti audiovizualnu građu. Terapeut se mora približiti djeci kako bi uspostavio kontakt. Samo pripovijedanje zahtjeva puno više pripreme, ali je korisnije u odnosu djece s knjižničarem ili terapeutom. Pripovjedač mora prepoznati trenutak i ispričati priču kad su djeca umorna, uznemirena ili kada im je dosadno. Za osjećaj sigurnosti dobro je osmisliti neki napjev kojim se priča najavljuje. Pripovjedač mora biti i vješt improvizator tako da pripovijedanje bude živo i dramatično. Djecu treba pustiti da aktivno sudjeluju u priči. Poticanje na izmišljanje vlastite priče kod djeteta i razgovor o osjećajima koje ona izaziva mogu biti od velike pomoći kao i njihove neverbalne poruke koje šalju tijekom slušanja, mogu usmjeriti pripovjedača o potrebama slušatelja (Ayalon 1995). Kod djece koja još ne znaju čitati koriste se ilustracije koje ne smiju sadržavati puno detalja. Vesele ilustracije povezane s pričom pobuđuju zanimanje kod djece, a slike koje pokazuju diskriminaciju ili nasilje pobuđuju negativne osjećaje. Velik interes

kod djece može se izazvati i raznim igraonicama, a izborom igračka po vlastitoj želji dijete neizravno pruža terapeutu informaciju o tome što ga muči tako da kasnije može razgovarati o tome. Djecu se također može potaknuti da sami pričaju priče. Terapeut zatim ispriča svoju priču koja se temelji na djetetovoj.

Kod biblioterapije s djecom potrebno je poštivati neka pravila:

- pripovijedanje priča, glasno čitanje, audiovizualna građa koja je primjenjivija predškolskoj dobi
- slikovnice su jako korisne naročito za mlađu djecu
- knjige je potrebno pročitati više puta kako bi ih djeca bolje razumjela
- priče iz života je potrebno izravno predočiti
- za izvođenje terapije igrom i uzajamno pripovijedanje potrebni su stručnjaci (Reščić-Rihart i Urbanija 1999).

Škrbina (2013) navodi „pet glavnih književnih oblika za korištenje u biblioterapiji: poezija, bajka, basna, pustolovni roman i realistična priča. Poezija može biti namijenjena i djeci i odraslima. Specifičnost dječje poezije je u tome što je jednostavna, pisana je razumljivim, otvorenim stilom i govori o stvarima koje djeca razumiju.“ Dječja poezija koja se koristi u biblioterapijske svrhe treba biti didaktička odnosno sadržavati pouku. Bajka su izmišljene priče koje su obogaćene čarolijama i personificiranim likovima te su pogodno štivo za djecu predškole i rane školske dobi. Važna karakteristika psihičkog razvoja djece u toj dobi je bujna mašta. Bajke svojim uzbudljivim i magičnim događajima potiču imaginaciju i razvoj mašte te ispunjavaju djetetovu želju za pustolovinom. Uloga bajki, kao što smo naglasili, osim poticanja mašte, također je učenje jasnog razlikovanja dobra i zla te sretan završetak gdje dobro uvijek pobjeđuje zlo. „Basna je mala, sažeta epska forma koju se smatra najstarijom formom dramske umjetnosti jer je način izražavanja u njoj izrazito dijaloški.“ Likovi su životinje, ali se ne prikazuju tako zbog primjenjivosti na svoje iskustvo. „Pustolovni roman je važan dio dječje literature jer djeca neprekidno maštaju o pustolovinama, velikim podvizima, dalekim putovanjima i neobičnim zgodama.“ Ovi su romani zanimljivi nešto starijoj djeci kada njihova narav teži za pustolovinama i novim dogodovštinama. Realistična priča je također namijenjena starijoj djeci i s njom se djeca susreću početkom školovanja. Doživljavanje realistične priče treba biti motiviranom metodički i terapijski osmišljeno i vođeno, kako bi djeca mogla uspostaviti komunikaciju s tekstom (Škrbina 2013).

3.1. Dječja biblioterapija u Hrvatskoj

Hrvatsko knjižničarsko društvo je 2004. godine pokrenulo projekt nazvan *Čitaj mi od najranije dobi*, s ciljem informiranja i educiranja roditelja i odgajatelja u području ranog čitanja djeci i izbora kvalitetne literature.“ Projekt je u svom radu obuhvatio velik niz predavanja i radionica za odgajatelje s postojanjem mogućnosti za uključivanje zainteresiranih roditelja. „Odgajatelji i roditelji su tijekom tog projekta upoznati s novim znanstvenim spoznajama u području čitanja i razvijanja pismenosti djece od najranije dobi, educirani za poticanje rane pismenosti, te upućeni kako i što čitati djeci. U radionicama su se također mogli upoznati s aktualnom produkcijom kvalitetnih slikovnica na našem tržištu.“ Projekt je počeo na području Zagreba u desetak zagrebačkih vrtića, a nastavio se 2005. i 2006., uključujući deset novih vrtića. Pored predavanja za roditelje i odgajatelje, projekt je obuhvatio i izradu informativnih materijala (letak za roditelje, cjeloviti tekst za odgajatelje, već spomenuti popis kvalitetne dječje literature s anotacijama) te postigao velik interes i pozitivne reakcije sudionika (web tekst za roditelje, pristup: 11.3.2019., web tekst-odgajatelji, pristup: 11.3.2019.,Projekt „Čitajmo im od najranije dobi“, pristup: 11.3.2019).

U projektu je isticana važnost okruživanja djeteta literaturom primijenjenoj njegovoj dobi te sudjelovanje odraslih u aktivnostima čitanja, jer dijete uči po modelu, a najveći poticaj čitanja dobiva kada vidi odrasle da čitaju, posebice ako je poticano na čitanje u svakodnevnim situacijama te ako razvija navike pa čak i ritual čitanja, primejrice svaku večer prije spavanja. Prednosti čitanja djeci od najranije dobi su mnogobrojne od veze između djeteta i odraslih, izazivanja ugone, pomaganja u razvoju opažanja, pozornosti, mišljenja i uvažavanja, obogaćivanje rječnika i govornih sposobnosti te mnoge druge, a vrijeme za uvođenje djeteta u svijet čitanja je što ranije. „Polazna ideja ovog projekta je da za čitanje kvalitetne literature nikad nije rano. Ponovno pod okriljem Hrvatskog knjižničarskog društva, tj. Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež, te UNICEF-a i srodnih društva za poticanje čitanja u Hrvatskoj, 2013. godine, koji je bila i Europska godina čitanja na glas, pokrenuta je kampanja *Čitaj mi! – čitajte na glas djeci od rođenja*.“ Ovo je prva hrvatska nacionalna kampanja za promicanje čitanja djeci od rođenja. Ova kampanja traje još uvijek, a dosad je organizirano preko 200 događaja u kojima je sudjelovalo oko 10 000 djece i roditelja te 120 knjižnica diljem zemlje. UNICEF je donirao slikovnice, bojanke i bojice 900 obitelji kojima nije lako doći do materijala, a u kampanju su se uključili i nakladnici posebnim akcijama i snižavanjem cijena slikovnica. „Dnevno je dovoljno 15 minuta čitanja na glas da se poboljša djetetov cjelokupni razvoj“ (*Čitaj mi – Čitanje na glas*, pristup: 11.3.2019). Još je jedan projekt u Hrvatskoj koji i

pored drugih metoda uključuje i primjenu knjige za pomoć djeci, a zove se *CAP program prevencije zlostavljanje djece* (čit. KAP, akronim od Child Assault Prevention). „Riječ je o najvećem projektu Udruge roditelja „Korak po korak“, koja je osnovana 1996. radi uvođenja u Hrvatsku međunarodnog projekta „Korak po korak“ sa svrhom poticanja primjerenog i na dijete usmjerenog poučavanja u vrtićima i školama. CAP program uključuje popis preporučenih slikovnica, pretežno za djecu predškolske dobi s naglaskom na djecu koja su pred upisom u školu, koje su zamišljene kao podrška nenasilju.“ Popis ovih slikovnica i svih ostalih materijala se uručuju odgajateljima i roditeljima odmah po završetku predavanja. Vrtići uključeni u projekt imaju u svom fondu barem neke od preporučenih slikovnica, a većina ih je dostupna u knjižnicama. Na popisu se nalazi tridesetak slikovnica koje su podijeljene po kategorijama: „dječja prava, sigurnost, vanjska/unutarnja snaga, sloboda, dobra i loša tajna, ugodni i neugodni dodir te dodatna literatura koja se sastoji uglavnom od problemskih slikovnica s raznim djeci bliskim temama.“ Dijete čitajući preporučenu literaturu osviještava što je „verbalno, emocionalno ili fizičko nasilje, uči koja su njegova prava koja mu nitko ne smije uskratiti, spoznaje što znači imati unutarnju snagu, biti slobodan, biti zaštićen, spoznati što je seksualno zlostavljanje i kako ga prepoznati, kako se osloboditi straha i povjeriti se. Svaka je tema zastupljena s više naslova“ (Općenito o CAP programu, pristup 11.3.2019). Značajan doprinos biblioterapiji je izražen i u Knjižnicama grada Zagreba. Na dječjim odjelima KGZ-a, namijenjenim djeci i mladeži provode se raznoliki programi „za razvoj kulture čitanja, te ostvarivanje potreba i prava djece i mladih na informaciju, pismenost, učenje, kulturu, zabavu i osobni razvoj“ (Program za djecu i mladež, pristup: 12.3.2019). Te knjižnice imaju programe podijeljene u tri skupine prema dobi: za predškolsku djecu, za školarce do 13 godina te za mladež. Tako većina knjižnica unutar svog programa za djecu predškolske dobi ima aktivnost „pričanje priča/pričaonica“, u kojima najčešće knjižničarka okupljenoj djeci čita već unaprijed odabrane slikovnice, s određenim razvojnim biblioterpijskim ciljevima. Odabiru se problemske slikovnice kroz koje se na lak način djeci mogu pružiti određena znanja, podrška ili savjeti. Ovakve su „pričaonice“ popraćene aktivnostima poput crtanja ili razgovora o određenoj temi a na isti se način provode i s mlađim školarcima (Program za djecu predškolske dobi, pristup: 12.3.2019). Pored navedenih većih i dugotrajnijih projekta, vrijedno je spomenuti i neke manje, lokalne i kratkotrajnije, ali jednako vrijedne akcije i projekte koji promiču biblioterapiju. Jedan takav je primjer daje strukovna udruga za promicanje dobrobiti djece „Portić“ iz Rijeke. Osnovana je 2007. i pokreće projekte namijenjena djeci i roditeljima. „Njihov volonterski projekt *Pripovjedač/ica priča za laku noć*, koji je poznatiji pod „Teta pričalica“, provodi se od 2009. godine u Dječjoj bolnici Kantrida u Rijeci, a temelji se na radu volontera koji su nakon

trodnevne edukacije osposobljeni za pričanje izabranih priča i bajki, često problemskih slikovnica, djeci koja borave u bolnici.“ Pričanjem priča se nastoji pomoći pojedincima u oslobađanju novih i potisnutih strahova u novim i stresnim uvjetima bolesti. Roditelji bolesne djece, medicinsko osoblje kao i uprava bolnice posvjedočili su pozitivnim efektima kao i ugodnijem opće bolničkom ozračju uslijed provođenja biblioterapeutskog projekta. Projekt je u suradnji s udrugom „Smiješak za sve „ početkom 2014. godine proširen i na zagrebačku Dječju bolnicu Srebrnjak (Pripovjedač/ica priča u Dječjoj bolnici Krantrida, pristup: 12.3.2019). Još jedan dobar primjer promicanja biblioterapije daje i udruga „Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju“ koja je od početka 2014. godine pod vodstvom profesorice Ivane Bašić koja je ujedno i zaslužna za promicanje poetske terapije u Hrvatskoj. „Udruga je prvenstveno usmjerena na razvoj umjetničke terapije, razvojnu interaktivnu biblioterapiju i poetsku terapiju. Time potiče razvoj socio-emocionalne kompetencije pojedinca i skupina: empatije, tolerancije, kulture dijaloga, aktivnog alužanja, susreta i zajedništva“ (Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, pristup: 12.3.2019).

Nadalje, „stručnjaci raznih profila koje povezuje problematika knjige i čitanja u Hrvatskoj, javno su se obratili Predsjedniku Republike Hrvatske, Vladi Republike Hrvatske, Ministarstvu kulture i Ministarstvu znanosti i obrazovanja s prijedlogom za osnivanje međusektorskog tijela s ciljem izrade Nacionalne strategije poticanja čitanja i promicanje kulture čitanja među građanima svih dobi.“ Ova vizija će se ostvarivati tijekom idućih pet godina, počevši od 2017.godine provedbom aktivnosti i projekata koji će doprinijeti ostvarenju triju ključnih strateških ciljeva : „(1) uspostavljanje učinkovitog društvenog okvira za podršku u čitanju, (2) razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje i (3) povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala“ (Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine 2017 :4-5). Poticaj za izradu ove strategije su bila istraživanja koja su pokazala da se u Hrvatskoj nedovoljno čita, a posebno da se nedovoljno dobro čita. SWOT analizom su utvrđene osnovne snage, slabosti, prilike i prijetnje trenutnog stanja čitanja u Republici Hrvatskoj. Temeljem tih snaga, slabosti, prilika i prijetnji na koje nailazimo u predškolskoj dobi želi se utjecati na razvoj čitalačke sposobnosti od najranije djetetove dobi. Budući da se skolnost čitanju i predčitačke vještine razvijaju od najranije dobi, osobito je važno posebnu pažnju posvetiti čitanju djeci i dječjem čitanju, prije svega zato što čitanje ima mnogobrojne pozitivne učinke na cjelokupni razvoj djeteta te također pomaže u ostvarenju međugeneracijskih veza između djece i odraslih (Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine 2017).

3.2. Primjeri knjiga namjenjenih dječjoj biblioterapiji

U radu je već navedeno kako se dijela kao što su bajka, poezija, basna, pustolovni roman i realistična priča koriste u biblioterapijske svrhe. Međutim, „roditelji su često u nedoumici kad je u pitanju odgoj djeteta i pristup razvojnim fazama ili problemima.“ Psihologinja i autorica terapijskih knjiga za djecu Gerlinde Ortner, smatra da roditelji često iz neznanja djeluju suprotno osnovnim psihičkim potrebama svog djeteta (Ortner 1998). Roditelji često svojim ponašanjem, riječima i zahtjevima nerijetko pristupaju svojoj djeci na pogrešan način i time svjesno postaju uzrokom njihovog problematičnog ponašanja. „Mnogim je roditeljima teško motivirati dijete na odgovarajući način. Umjesto da potiču dijete, oni ga često namjerno obeshrabruju“ (Ortner 1998: 9). „U svojim knjigama *Bajke koje pomažu djeci*, priče protiv straha i agresivnog ponašanja, namijenjene djeci od 3 do 7 godina i *Nove bajke koje pomažu djeci*, priče o svađi, strahu i nesigurnosti, namijenjene djeci od 6 do 10 godina, Ortner daje savjete roditeljima pri ispravnom motiviranju i boljem razumijevanju djece kako bi spriječile loše navike, problematično ponašanje i poremećaje svojstvene djeci u ovoj dobi kao što su: mokrenje u krevet, mucanje, teškoće u odnosima s okolinom i sl.“ Naglašava kako su bajke vrlo pogodne za prevladavanje jezičnih i mentalnih zapreka između roditelja i djece i kako i sama kaže „mnogo sam puta doživjela kako bajke ostavljaju na djecu snažan dojam“ (Ortner 1998: 9). Ove se knjige sastoje od teorijskih dijelova namijenjenih roditeljima te priča namijenjenih za čitanje djeci. David Fontana, psiholog i stručnjak za pitanje roditeljstva autor je *Čarobne svjetiljke*, terapijske knjige namijenjene djeci od 4 do 8 godina. Ova knjiga „sadrži priče kojima je cilj djecu potaknuti na meditaciju. Autor smatra da je meditacija puna dobrobiti za djecu te predstavi li se na maštovit i privlačan način ona pomaže smiriti dijete, izgraditi samopoštovanje, ublažiti tjeskobu, osloboditi maštu, osnažiti koncentraciju i vizualizaciju te naučiti dijete slobodnom i uravnoteženom mišljenju.“ To su sve sposobnosti što se u današnjem užurbanom i digitalnom dobu sve više gube (Fontana 2006). Svaka priča započinje tako da dijete zatvara oči, zamišlja kako uzima čarobnu svjetiljku i ide začaranim putem odnosno tone u san. Priče su pozitivne i opuštajuće te pokraćene šarenim ilustracijama. Autor predlaže i vježbe disanja koje su također opisane u knjizi kao i vježbe vizualizacije. Dijete zatvori oči i zamišlja neki događaj ili predmet. S vremenom dijete to i uspijeva, detaljno vizualizirajući sve složenije predmete ili situacije što pridonosi razvoju koncentracije i mašte i priprema ga za pravu meditaciju. A kako „Svi imamo urođenu potrebu da budemo kreativni i ako tu potrebu ne zadovoljavamo od djetinjstva, jedan naš dio ostat će nezadovoljen i nepotpun. Malo što potiče imaginativni i kreativni razvoj djeteta djelotvornije nego kad im čitamo priče (...) Dijete

vizualizira scenu iznutra, na vlastiti, jedinstveni način. Pripovjedač daje okvir, a dijete ga ispunjava svojom maštom“ (Fontana 2006: 10-11). Slično kao i Fontana (2006) i Perrow (2010) „upozorava na opasnost suvremenog doba u kojem se međuljudski kontakti sve više odvijaju putem mobitela i računala, a brzina prenosa informacija postaje glavni kriterij uspješne komunikacije.“ Australaska pedagoginja i spisateljica Perrow (2010), autorica je terapijskih knjiga za djecu i to prvenstveno za djecu koja su pretrpjela određenu traumu. Autorica svoj rad temelji na snažnom uvjerenju u iscjeljujuću moć bajke i priče za djecu. Autorica je brojnih terapijskih priča kao što su *Bajke i priče za laku noć*, *Iscjeljujuće priče 2*, u kojima zagovara pripovijedanje priča djeci, savjetuje roditelje, odgajatelje, učitelje i druge stručnjake koji rade s djecom kako da i sami osmisle iscjeljujući priče, što je ujedno i specifičnost njenog pristupa. Autorica daje mnogo savjeta i smjernica „kako napisati kvalitetnu, djelotvornu, djetetu zanimljivu priču, a da ta priča postigne cilj.“ Upravo tako napisane priče bolje su od već „gotovih“ jer su prilagođene upravo onim potrebama koje određeno dijete ima (Perrow 2010). Kao posebnu vrstu dječje literature s velikim terapijskim potencijalom navode se i slikovnice, namijenjene najmlađoj djeci koja još ne znaju ili tek uče čitati. „Slikovnice su bogate ilustracijama i one se često na djetetu razumljiv način dotiču određenih problema ili situacija s kojima se djeca svakodnevno u životu susreću.“ Posebna vrsta slikovnice koja se ubraja u biblioterapiju je problemska slikovnica.

4. SLIKOVNICA I NJENA FUNKCIJA

„Slikovnica, kao prva djetetova knjiga svakodnevno uveseljava, odgaja i obrazuje djecu rane dobi omogućujući im otkrivanje svijeta i svega što ih okružuje (Šišnović, 2011: 8).“ Kroz otkrivanje svijeta, slikovnica djetetu nudi raznovrsne spoznaje koje utječu na razvoj govora te ujedno i na sam kognitivni razvoj. Autori Crnković i Težak (2002) govore o dvodimenzionalnosti slikovnice upravo iz razloga jer „slikovnica nije čista književna vrsta, već kombinacija likovnog i književnog izraza“ (Crnković i Težak, 2002: 15). „Dijete uz tekst kojeg čita ili sluša može povezivati sliku s riječima i radnjom. Ono počinje stjecati prva znanja o tome da ono što se može nacrtati se može izraziti i pisanom riječju što u integriranoj prirodi učenja djeteta predstavlja prvu stepenicu u razvoju predčitačkih vještina.“ Slikovnica je od svog početka imala određenu svrhu, cilj, namjenu i teme koje su se uvjetovane povijesnim i kulturološkim okolnostima mijenjale s vremenom (Zalar i sur. 2009). „U današnje vrijeme, slikovnica raspolaže brojnim pedagoškim, psihološkim, umjetničkim i jezičnim potencijalima koji pozitivno utječu na dijete te njegov cjelokupni razvoj.“ Zalar (2014) u svom radu navodi da slikovnica djeci i odraslima otvara brojne teme koje uključuju niz životnih iskustava unutar obitelji, u školi i svim ostalim situacijama koje se događaju u svakodnevnom životu. Knjige za najmlađe, slikovnice, se ne ograničavaju isključivo na lijepe događaje, već se okreću ka obuhvaćanju života u cjelosti i riječju i slikom te se razvijaju u problemske slikovnice koje ne posjeduju tabu teme i koje ujedno stavljaju dijete u ulogu središnjeg lika u shvaćanju odgoja. Zalar, Boštjančić i Schlosser (2008) su mišljenja da se svaka dobro napisana slikovnica, neovisno o tome bila stara stoljeće ili mjesec dana, može shvatiti kao problemska. Također, bitno je napomenuti da Zalar (2009) ističe kako se teoretičari još uvijek nisu složili oko toga što je zapravo problemska slikovnica. Pa tako, jedni teoretičari tvrde da je problemska slikovnica ona koja iznosi situaciju u kojoj se možeš pronaći, odnosno ona kojom se možeš poslužiti autorovim ili svojim rješenjem. Drugi, naprotiv tvrde da je riječ o slikovnici u kojoj je iznesen problem, ali nije ponuđeno rješenje, već je otvorena za različite interpretacije problema u kojima se možeš naći. Treći pak ne pridodaju toliko pozornosti na rješenje problema, već na način kako je on predstavljen čitatelju, odnosno na suodnos slike i teksta koji određuju hoće li djelo biti problemsko ili ne. Slikovnica posjeduje mnogobrojne funkcije pa ih tako prema autorima Crnković i Težak (2002) možemo podijeliti na spoznajno-pojmovne, informativne, umjetničke i problemske.

Također, „brojni su kriteriji koje slikovnica treba zadovoljavati kako bismo je smatrali razvojno primjerenom. Važno je uskladiti umjetničku i pedagošku vrijednosti slikovnice kako bi ona u konačnici pozitivno utjecala na razvoj djeteta rane dobi. Ovi zahtjevi predstavljaju dodatan angažman roditeljima i odgajateljima koji slikovnice odabiru i koriste u radu s djecom...“ (Šišnović 2011: 1-2).

„Budući da smo prethodno naglasili da slikovnica za djecu ima brojne funkcije koje utječu na odgoj djece predškolske dobi, ali i na uzrast čitatelja početnika spomenut ćemo još i ovu podjelu:

- informacijsko-odgojna funkcija
- spoznajna funkcija
- iskustvena funkcija
- estetska funkcija
- zabavna funkcija
- govorno-jezična funkcija“

Informacijsko-odgojna funkcija djeci će pomoći doći do odgovora koje žele. Gledajući roditelje i odgojitelje koji im čitaju saznat će da je knjiga izvor znanja i da to znanje crpimo iz nje. Pomoću slikovnica može pronaći odgovore na probleme s kojima se susreće, može mu se lakše objasniti da razumije veze, promjene i odnose među stvarima i pojavama koje ga okružuju. Dijete postupno razvija mišljenje, sposobnost analize i sinteze, uspoređivanja i apstrakcije.

Spoznajna funkcija slikovnice djeci pomaže provjeriti svoje znanje i znanje o stvarima, odnosima i pojavama i na ovaj način mu pruža povratnu informaciju koliko su njihova znanja adekvatna i ispravna. Iskustvena funkcija slikovnice se sastoji od pružanja posrednog iskustva djetetu. Mnogo je toga što dijete ne može doživjeti neposrednim iskustvom, a koje može naučiti uz slikovnicu. Kako bi dijete naučilo i spoznalo nešto o okruženju u kojem ne živi a negdje postoji pomaže mu upravo iskustvena slikovnica. Pa tako djeca iz grada koja nikada nisu upoznala okruženja sela, voćnjaka, domaćih životinja i sl. mogu to naučiti iz slikovnica, ili pak djeca sa sela koja se nikada nisu susrela sa tramvajima ili vlakovima na isti način uče o tome iz slikovnica. Estetska funkcija ima zadaću da kod djeteta izazove emocije, da ih ne ostavlja hladnim i ravnodušnim, razviti im osjećaj za ljepotu i potaknuti interes za književnost. Zabavna funkcija slikovnice je važna jer zabava zauzima važno mjesto u djetinjstvu. „Svako vrijeme koje dijete provodi s knjigom ne smije biti prisilno jer na taj način mu knjigu čini odbojnom i dosadnom „(Čačko 2000).

Govorno-jezična funkcija slikovnice potiče razvoj predčitalačkih vještina i postavlja temelj kasnijem samostalnom čitanju. Uz slikovnicu se uče slova i glasovi, razvija i obogaćuje rječnik, te spoznaju karakteristike teksta i način njegovog funkcioniranja (Martinović i Stričević 2011). „Čitanje pozitivno utječe na djecu djelujući na njihov kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj. Zajedničkim čitanjem djeteta i odrasle osobe dijete zadovoljava svoje potrebe za bliskošću, ljubavlju, pažnjom, prihvaćanjem i sigurnošću (Vizek Vidović i Hrabar 1999).“ Pokazalo se da slikovnica pozitivno utječe na razvoj govora i na jezični razvoj djeteta. Kod djece će razvoj govora poticati i one slikovnice „koje sadrže gramatički i pravopisno točne tekstove koji su u skladu s razvojem djeteta, što znači da nisu ni prezahtjevni niti podcjenjuju njihov razvoj „(Martinović i Stričević 2011). Osim što razvija kod djeteta, već prethodno navedeno, čitanjem se razvija i pamćenje. Prepričavanjem i interpretacijom teksta utječe se na dugoročno pamćenje, jer na taj način djeca usvajaju tekst koji su slušali. Nakon svake pročitane slikovnice potrebno je voditi razgovor i raspravu o pročitanoj jer na taj način potičemo razvoj misaonih operacija, kao što su „zaključivanje, uvođenje uzroka i posljedica, a samim time i razvoj logičkog mišljenja „(Vizek Vidović i Hrabar 1999).

4.1. Problemska slikovnica

U ovom radu ćemo se zadržati na problemskim slikovnicama koju Čačko (2000) opisuje kao modernu slikovnicu koja se „nastoji približiti svakodnevnom, stvarnom životu, pritom ne priznajući postojanje ikakvih tabu-tema. Niti jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom“ (Čačko 2000: 18). Slikovnica je od samog svog postanka imala svoju svrhu, cilj, namjenu i teme koje su se kulturološki i povijesno uvjetovano mijenjale s vremenom (Zalar i sur. 2009). Tek u posljednjih nekoliko godina pojavila se slikovnica koja priča priču iz svakodnevnog života, poznata kao problemska slikovnica. Teoretičari su podijeljeni u mišljenjima pa tako neki „smatraju da problemske slikovnice predočavaju situacije u kojima se djeca mogu pronaći i nudi rješenja, ali i potiču da dijete samostalno osmisli rješenja, dok pak drugi smatraju da samo iznosi problem bez rješenja (Zalar i sur. 2009).“ Više ne postoje samo slikovnice u kojima se živi sretno i veselo s braćom, sestrama i roditeljima jer svakodnevni život nije samo takav, odnosno nije uvijek skladan. „Upravo zbog toga, problemska se slikovnica nastoji približiti svakodnevnom životu, pri tom ne priznajući postojanje bilo kakvih tabu tema (Čačko 2000).“ Niti jedna tema ili situacija u životu s kojom se susrećemo nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo govoriti riječima i slikom. Tako bolest, smrt, rastava roditelja, zlostavljanje (mentalno, fizičko,

emocionalno, seksualno) najbolnija su iskustva koja djeca mogu iskusiti. Upravo zbog ovoga postoje problemske slikovnice kako bi djeca koja prolaze kroz bolna i teška iskustva uvidjela da nisu jedina u toj situaciji i da za svaki problem postoji rješenje ili više njih. Potpuno je nebitno tko su likovi u slikovnicama, mogu biti djeca, ali isto tako mogu biti mladunčadi zeca, ježa, vuka ili bilo koje druge životinje (Čičko 2002). Stvaranje problemske slikovnice je odgovoran, osjetljiv i nimalo jednostavan zadatak. Iz tog razloga je potrebno da stvaranje ovakve slikovnice bude projekt na kojem će sudjelovati niz stručnjaka, od kvalitetnih umjetnika, psihologa, terapeuta, pedagoga kako navodi autorica Čičko (2002). Oni stvaranjem ovih slikovnica trebaju djeci ponuditi izlaz iz situacija u kojima se nalaze i pružiti nadu u bolje sutra. Iz ovih razloga trebamo biti sretni što je stvaranje problemskih slikovnica u porastu i što su teme kojih se one dotiču sve raznovrsnije. Iako problemske slikovnice izuzetno dobro pružaju odgovore na dječja pitanja i probleme, treba biti i svjestan da djeca ne mogu samo uz pomoć slikovnice riješiti svoje probleme. One su tu da pomažu pri objašnjavanju problema poistovjećavajući se s djecom te da nude moguća rješenja. „Međutim roditelji, skrbnici i odgajatelji trebaju objasniti djeci što je problem i na koji ga način mogu riješiti (Čičko 2000)“. Iz navedenih se razloga problemska slikovnica koristi u svrhu biblioterapije.

4.2. Problemska slikovnica u Hrvatskoj

Hrvatski autori imaju tendenciju izbjegavanja pisanja o teškim temama naročito kada je riječ o zlostavljanju i nasilju, a osobito kada su ta dijela namijenjena djeci. Tako u knjižnicama možemo pronaći različite primjere problemske slikovnice uglavnom stranih autora. Ovo je najbolje vidljivo iz popisa preporučenih slikovnica koje je objavilo Hrvatsko knjižničarsko društvo i Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež, već spomenuto u radu. Na popisu se nalazi 87 slikovnica od toga je svega 19 hrvatskih autora. Među njima se ističu Sanja Pilić, Biserka Petrečija, Željka Horvat Vukelja, Melita Kraus, Ivana Bjelišev, Ana Đokić Pongrašić, Grigor Vitez, Irena Bekić, Ivona Brezinović, Daniela Kulot, Đurđa Miklaužić, Mirjana Krizmanić, Tatjana Gjurković i Tea Knežević i ostali. Primjer prve hrvatske problemske slikovnice koja je među prvim objavljena je „Djevojčica koja nije voljela jesti“ ili pod drugim nazivom „Balončica“ autorice Željke Horvat Vukelja (On line dostupno: <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/132>, pristup: 18.3.2019.). Hrvatsko knjižničarsko društvo je 2006. godine u sklopu kampanje „Čitajmo im od najranije dobi“ izdalo brošuru preporučenih slikovnica koje je izabrala autorica Helena Čičko (2002) i razvrstala ih po „određenim temama,

vezanim upravo s problemskim situacijama s kojima se djeca i odrasli susreću tijekom odrastanja.“

„Preporučene problemske slikovnice razvrstane su po kategorijama:

- emocije - od kojih se obrađuju osnovne emocije djece kao što su ljutnja, sreća, tuga i strah.
- osobine ličnosti i ponašanja - od kojih su istaknuti: darežljivost, hrabrost, kulturno higijenske navike (pranje, problemi s mokrenjem i sl.), moralno prosuđivanje, nespretnost, neposlušnost, neodgovornost, odrastanja, odvikavanje od navika (odvikavanje od dude i sl.), ophodnja s neznancima, opraštanje, radne navike, sebičnost, pretjerano gledanje TV-a, usamljenost, potrošački mentalitet i rad na sebi.
- odnosi u obiteljima i društvu“ - koji govore o dječjim pravima , nasilju, zlostavljanju, razvodu roditelja, svađi, toleranciji, uvažavanju različitosti i zajedništvu
- zdravlje - gdje se progovara o bolesti, odlasku u bolnicu, problemi sa prehranom i pretilosti, astmi i mucanju (preuzeto: www.hkdrustvo.hr/datoteke/132, pristup: 18.3.2019).“

Problemske slikovnice koje govore o inkluzivnim vrijednostima i djeci s poteškoćama prikazuju i tematski se dijele na :

- „Priče o spoznavanju ljepote različitosti i prihvaćanja vlastitog fizičkog izgleda,
- Priče o uvažavanju različitosti i toleranciji,
- Slikovnice koje se tematski bave pristupom djeci s teškoćama,
- Slikovnice koje se bave oštećenjem sluha,
- Slikovnice čiji je glavni lik dijete s poteškoćama u glasovno-govornoj komunikaciji,
- Slikovnice čiji je glavni lik dijete s oštećenjem lokomotornog sustava,
- Slikovnice čiji je glavni lik dijete s oštećenjem organa ili organskih sustava,
- Slikovnice u kojima je glavni lik dijete s autizmom
- te Slikovnice u kojima je glavni lik dijete s Down sindromom“ (Zoričić 2013: 10, preuzeto sa www.hkdrustvo.hr/datoteka/132, pristup: 18.3.2019).

Prema preporuci također već spomenute, Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež Hrvatskog knjižničarskog društva, 2016. godine je objavljena Lista dobrih knjiga za malu djecu i roditelje koje prikazuju i novije suvremene teme problemske slikovnice kao što su: „samostalnost, bratska ljubav, pomirba, iskrenost, posebnost, usamljenost, druge kulture, strah od novonastale obiteljske situacije, osjećaji i prihvatljivi oblici ponašanja, marginalizirani pojedinci i njihovo suočavanje sa strahovima i predrasudama, laganje, strah od vožnje bicikle,

osvještavanje emocija i promjena iz negativnih ka pozitivnom, pozitivan odnos prema zdravoj prehrani i higijenskim navikama, urednost, poštivanje prirode, isticanje granica svoje hrabrosti i neustrašivosti kako bi bio prihvaćen, opasnosti interneta, nasilje koje vodi sukobu i nepovratnim posljedicama, žrtve video igrice i interneta, vrijednosti materijalnog i nematerijalnog, relativnost dobra i zla, dječji strah od mraka i odlaska u krevet, teška stanja i bolesti, anoreksija, ADHD, depresija, emocionalna nestabilnost i granični poremećaji ličnosti, te psihoza“ (preuzeto: https://issuu.com/hkddjecaimladi/docs/lista_dobrih_knjiga_2016, pristup: 18.3.2019).

Izdavačka kuća Evenio, „nudi problemske slikovnice čije teme oživotvoruju stvarne i realne situacije života u određenoj zajednici koji se manifestiraju u obiteljskom ali i institucionalnom kontekstu kao što su ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.“ Teme ovih slikovnica su razvrstane po kategorijama u kojima se obrađuju osjećaji „poput sreće, ljutnje, tuge i straha čiji se glavni junaci nalaze u svakodnevnim i životnim situacijama kao što su : „dijeljenje radosti, radovanje zbog drugoga, sreća zbog materijalnih stvari, prekomjerne reakcije iskazivanja sreće, griznje, samoozljeđivanja, potiskivanje osjećaja i pojava psihosomatskih tegoba, pružanje otpora na postavljene granice, strah od novih i nepoznatih situacija, strah od kritike, strah od gubitka roditeljske pažnje, strah od odvajanja od roditelja, tuga zbog neuspjeha tuga zbog gubitka voljene osobe, tuga zbog razdvojenosti te tuga zbog gubitka roditeljske pažnje“ (preuzeto: <https://www.evenio.hr/kategorija/slikovnice/> , pristup: 18.3.2019).“ Isto tako, Mladen Kušec je napisao seriju slikovnica koje se očituju u važnosti za društveni, emocionalni i tjelesni razvoj djeteta. Nakladnički niz (Kastav: Extrade, 2015) se sastoji od osam slikovnica iz svake kategorije. Neki od naslova su: *Priča o cvijeću i strpljivoj djevojčici*, *Priča o dječaku koji je uvijek kasnio*, *Priča o dječaku koji je volio pomagati*, *Priča o najboljim prijateljima* te mnoge druge. Produkcija problemskih slikovnica je u novije vrijeme značajnija te je vrlo bitno napomenuti autoricu Jelenu Pervan (Izdavačka kuća Evenio, 2018) koja je napisala seriju slikovnica o higijeni koja se sastoji od sljedećih naslova:“ *Mrljek i Prljek na smrdljivom putovanju – Priča o neopranoj kosi*, *Mrljek i Prljek mučkaju bljakavi napitak – priča o pokvarenom zubu* te *Mrljek i prljek slave fujkasti rođendan – Priča o prljavim rukama*.“ Nadalje, autorica Sanja Polak pod nakladništvom Rijeka: Extrade, 2018. je izdala serijal slikovnica *Moj svijet vrlina* koji sadrži pet slikovnica: *Tomi je hrabar*, *Tomi je obziran i ljubazan*, *Tomi oprašta*, *Tomi surađuje u skupini* i *Tomi uči biti poslušan*. Osim navedenih postoje i mnogobrojni drugi autori problemskih slikovnica.

4.3. Terapeutska priča

U praksi, terapeutska priča ima više terminoloških istoznačnica koje dovode do konfuzije pri korištenju njezinog naziva. Kao primjer možemo navesti : „priča koja pomaže, iscjeliteljska ili iscjeljujuća priča. Svi ovi nazivi se odnose na vrstu priče koja se koristi u svrhu vraćanja ravnoteže i cjelovitosti ponašanju i situacijama koje su izvan ravnoteže“ (Perrow 2013:4). Terapeutske priče djeluju na djecu suptilno. One su vezane za dječja iskustva te bez nametanja pravila afirmiraju njihove potrebe i želje. Škrbina (2013) ističe da se čitanjem priče koja pomaže, uvelike može utjecati na razvoj emotivnog i psihičkog aspekta ličnosti. Isto tako, smatra da se čitanjem priča omogućava njegovanje vrijednosti iz čijih se temelja izgrađuje unutrašnji svijet djeteta. Terapeutski učinak priče zapravo služi kao daljnja motivacija za mijenjanje ponašanja koja leži u nutrini čovjekova bića i metaforičkim slikama s kojima se pojedinac identificira (Perrow 2013). „Metafora je imaginarna veza između onoga tko sluša i priče koja pomaže. Upravo zato metafore često poprimaju karakteristike pozitivnih uloga kao što su pomagači, usmjerivači koji pomažu kod vraćanja ravnoteže, ali i negativnih uloga kao što su zapreke, iskušenja i problemi.“ Budući da slikovnica nije čista književna vrsta kao priča, već kombinacija likovnog i književnog izraza, već se u samo nazivu razlikuje od terapeutske priče. Zbog prethodnog objašnjenja terapeutske priče i njezine sličnosti s problemskom slikovnicom, vrlo se često miješaju ti pojmovi te se problemskim slikovnicama pridodaje naziv terapeutska slikovnica. Problemska slikovnica bavi se „problemskim situacijama u životu djeteta, vezana uz djetetove osjećaje, zdravlje, osobine njegove ličnosti i ponašanje, te uz odnose u obitelji i društvu“ (Čičko 2000: 19). Iz prethodne definicije možemo izvesti zaključak da se problemske slikovnice bave stvarnim temama kroz koje djeca mogu prolaziti te govore o različitim odnosima u obitelji ili zajednici kojoj dijete participira. Sukladno definiciji problemske slikovnice, terapeutsku priču razlikujemo po tome što se kroz metafore nastoji terapeutski djelovati na djecu te metaforičkim slikama djelovati na promjenu ponašanja kod djeteta. Da ne dolazi do konfuzije oko naziva u ovom radu, isključivo ćemo koristiti pojam problemske slikovnice.

5. ULOGA ODGAJATELJA U STVARANJU OKRUŽENJA

Jedna od mnogobrojnih uloga odgajatelja očituje se u stvaranju poticajnog i sigurnog okruženja za učenje, igru i stvaranje. „Za djecu je jako važna dobro pripremljena i pedagoški kvalitetno osmišljena okolina. No, ta se okolina ne smije pretvoriti u raj iz kojeg su isključena sva iskustva koja podrazumijevaju strah.“ (Ennulat 2010: 14) Autorica Getrud Ennulat (2010) u svom priručniku „Strahovi u dječjem vrtiću“ iznosi razne strahove s kojima se djeca susreću u dječjem vrtiću i pokazuje nam brojne mogućnosti prevladavanja strahova raznim igrama, stvaralačkim idejama, pjesmama, pričama, bajkama i pričama za čitanje. Ona isto tako navodi da odrasli u ophođenju s djecom često izbjegavaju situacije koje uključuju strah u svrhu njihove zaštite. Tim postupkom im zapravo oduzimaju jednu veliku i bitnu sferu ljudskog života, iskustvo straha. Strah je motor koji pokreće ljudski razvitak, a upravo nas često ta iskustva kojih se bojimo tjeraju naprijed i pokazuju put (Ennulat 2010). „Djeca stoga imaju pravo da dožive rizike i nesigurnosti, imaju pravo da ih se shvati u situacijama koje pobjeđuju strah, imaju pravo razmijeniti svoja iskustva s drugima kako bi upoznali pozitivan trenutak solidarnosti“ (Ennulat 2010: 15). Jer u konačnici ako strah i zauzima središnje mjesto, onda je jednako riječ i o hrabrosti, jer nakon svladavanja straha javljaju se osjećaji ponosa i hrabrosti (Ennulat 2010). Odrastanje kroz vrtičke dane obiluje dječjim strahovima : strahom od neuspjeha, strahom od konkurencije, strahom od neznanja, strahom od fizičke nespremnosti za izvršavanje zadataka te strahom od vrtića... Sa svim tim strahovima, a i mnogim drugima, odgajatelji se nerijetko susreću u svakodnevnom radu. Na taj strah se može pozitivno djelovati stvaranjem tople i sigurne, za dijete prihvatljive okoline. Važno je i naglasiti ulogu problemske slikovnice. Ona pomaže odgajatelju da shvati dijete kao i djetetu da se poistovjeti s likom iz slikovnice i pomogne sebi u oslobađanju problema koji ga muče. Obraćajući pažnju na inkluzivne vrijednosti u svakoj zajednici i inkluziju djece s posebnim potrebama, veliki naglasak također stavljamo na problemsku slikovnicu koja uvelike može pomoći. Inkluzivni pristup je usmjeren na ostvarivanje osjećaja pripadnosti. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje 2014. ističe humanizam i toleranciju u svojim vrijednostima. U njima se govori da je vrtić mjesto u kojem djeca uče prepoznati svoje i tuđe potrebe, poštuju različitosti te ostvaruju i grade odnose s drugima na način da se ostvaruje okruženje koje obogaćuje kvalitetu života sudionika zajednice. Sukladno tome, možemo zaključiti da naglasak stavlja na inkluziju djece s posebnim potrebama i omogućuje im jednaka prava za učenje (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje 2014).

Pitanje koje se svakodnevno nameće jest : Osjećaju li se odgajatelji kompetentnima za provedbu inkluzije ? Među odgajateljima svakodnevno čujemo odgovore i razmišljanja poput: Nisam školovana za rad s djecom s posebnim potrebama, nisam defektolog, socijalni pedagog i tome slično. U svrhu ovog rada provedeno je istraživanje na otoku Pagu u dva dječja vrtića, D.V. „Carić“ u Novalji i D.V. „Paški mališani“ u Pagu. Ispitalo se u kojoj mjeri su odgajatelji upoznati s pojmovima razvojne biblioterapije i problemske slikovnice te u kojoj mjeri je koriste.

5.1. Uzorak

Prigodan uzorak čini 23 odgajatelja (ženski spol = 23, muški spol = 0) s područja otoka Paga. Prosječna dob odgajatelja iznosi 36 godina (SD = 4,37; min: 24, max: 62 godine) i između 1 i 10 godina radnog staža 43, 5 % (pripravnik – 8,7 %, 11-20 godina – 30,4 %, 21-30 godina – 13 %, 31 i više godina 4,3 %). Prema stručnoj spremi 47,8 % (N=11) odgajatelja ima završen dvogodišnji stručni studij, 30,4 % (N=7) trogodišnji stručni studij, 8,7 % (N=2) trogodišnji sveučilišni studij, 8,7 % (N=2), a 4,3 % (N=1) odgajatelja ima završenu srednju školu.

Prosječni broj djece u odgojno obrazovnim skupinama ove pedagoške godine iznosi 21 (min: 12, max : 29).

Na pitanje o zastupljenosti djece s poteškoćama u njihovim odgojno obrazovnim skupinama odgajatelji su odgovorili sljedeće : 47,8 % (N=11) ispitanika navodi da u skupini nema djecu s poteškoćama, 26,1% (N=6) navodi da ima jedno dijete s razvojnom poteškoćom, 8,7% (N=2) navodi da ima dvoje djece s poteškoćama u skupini, 13 % (N=3) navodi da ima troje djece s poteškoćama u razvoju te 4,3 % (N=1) navodi da ima četvero djece s razvojnim poteškoćama u skupini.

Na pitanje o zastupljenosti djece u odgojno obrazovnoj skupni koja imaju dokumentaciju o teškoću u razvoju 87 % (N=20) odgajatelja se izjasnilo da nemaju niti jedno dijete u skupini, dok se 13 % (N=3) izjasnilo da imaju jedno dijete u skupini koje ima potrebnu dokumentaciju.

Na pitanje o zastupljenosti djece u odgojno obrazovnoj skupni koja pokazuju potencijalnu darovitost 82,6 % (N=19) odgajatelja se izjasnilo da u skupini nemaju niti jedno dijete, a 17,4 % (N=4) se izjasnilo da imaju jedno dijete u skupini koje pokazuje potencijalnu darovitost.

Na pitanje o zastupljenosti djece u odgojno obrazovnoj skupni koja pokazuju potencijalnu darovitost i teškoću u razvoju 91,3 % (N=21) odgajatelja se izjasnilo da nemaju niti jedno dijete

u skupini, dok se 8,7 % (N=2) izjasnilo da ima jedno dijete u skupini koje pokazuje potencijalnu darovitost i teškoću u razvoju.

69,6 % (N=16) ispitanika se izjasnilo da ima iskustva u radu s djecom s teškoćama, dok se 30,4 % (N=7) odgajatelja izjasnilo da nema iskustva u radu s djecom s teškoćama. Nadalje, 78,3 % (N=18) odgajatelja se izjasnilo da ima podršku stručnih suradnika u radu, dok se 21,7 %

(N=6) izjasnilo da nema podršku u radu stručnih suradnika. Kada se radilo o procjenjivanju zahtjevnosti rada u vlastitoj skupini u najvećem postotku 26,1 % (N=6) odgajatelja je zahtjevnost ocijenilo brojkom 7 (mdn =7, min:2, max:10)

5.2. Mjerni instrument

Upotrebljen je mjerni instrument djelomično preuzet od autorica Skočić Mihić, Blanuša Trošelj i Zoričić (2016). Opći podatci o odgajateljima odnose se na informacije o spolu, dobu, završenom stupnju obrazovanja, procijenjenom broju djece s poteškoćama u skupini i broju identificirane djece s poteškoćama ili darovitošću.

Ispitalo se i imaju li odgajatelja podršku stručnih suradnika, dihotomnom varijablom da ili ne te istom takvom varijablom imaju li iskustva u radu s djecom s teškoćama. Jedno od pitanje je i bilo procijeniti zahtjevnost rada u skupini na skali od 1 do 10.

Skala poznavanja pojmova problemske slikovnice i razvojne biblioterapije je varijabla s formatom odgovora koji se sastoji od 5 stupnjeva: uopće ne (1), u manjoj mjeri (2), u osrednjoj mjeri (3), u većoj mjeri (4) i u potpunosti sam upoznat/a (5).

Skala korištenja problemske slikovnice u radu je varijabla koja se sastoji od odgovora od 5 stupnjeva: nikad (1), rijetko (2), ponekad (3), često (4) i redovito (5).

Skala aktivnosti tijekom kojih se upotrebljavaju slikovnice sadrži četiri čestice koje opisuju u kojim aktivnostima ih odgajatelji upotrebljavaju: (1) tijekom aktivnosti čitanja, (2) prije popodnevnog odmora, (3) prilikom pripreme predstave ili igrokaza i (4) prilikom obilježavanja važnih datuma. Format je odgovora na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva: (1) nikad, (2) rijetko, (3) ponekad, (4) često i (5) redovito.

5.3. Način provođenja istraživanja

Istraživanje se provelo u dva dječja vrtića na otoku Pagu. Kontaktirani su ravnatelji ustanova te upoznati s ciljem i svrhom istraživanja. Nakon dobivene suglasnosti za sudjelovanjem u istraživanju upitnici su dostavljeni ustanovama, odnosno odgajateljima. Upute za ispunjavanje i objašnjeni pojmovi se nalaze u upitniku. Odgajatelji su dobrovoljno i anonimno sudjelovali u istraživanju.

5.4. Metoda obrade podataka

Podaci su obrađeni statističkim programom SPSS. Izračunati su osnovni deskriptivni pokazatelji (frekvencije, aritmetička sredina, standardna devijacija i minimalni i maksimalni rezultat).

5.5. Rezultati i rasprava

Najveći broj odgajatelja, 43,5 % (N=10) izjavljuje da u osrednjoj mjeri poznaje pojam razvojne biblioterapije, 26,1% (N=6) izjavljuje da u većoj mjeri poznaje pojam razvojne biblioterapije, 8,7 % (N=2) uopće ne poznaje, 8,7 % (N=2) u manjoj mjeri poznaje te 13 % (N=3) u potpunosti poznaje pojam razvojne biblioterapije.

Najveći broj odgajatelja, 43,5 % (N=10) izjavljuje da u osrednjoj mjeri poznaje pojam problemske slikovnice, 30,4% (N=7) izjavljuje da u većoj mjeri poznaje pojam problemske slikovnice, 13 % (N=3) u manjoj mjeri poznaje 13 % (N=3) odgajatelja u potpunosti poznaje pojam problemske slikovnice.

Na pitanje u kojoj mjeri koristite problemske slikovnice u svom radu 60,9 % (N=14) odgajatelja se izjasnilo da ih koriste ponekad, 30,4% (N=7) odgajatelja se izjasnilo da ih koristi često, 4,3 % (N=1) da ih koristi rijetko te 4,3 % (N=1) da ih koristi redovito u radu.

Na pitanje u kojem su odgajatelji morali procijeniti u kojim aktivnostima najčešće upotrebljavaju problemsku slikovnicu odgovorili su sljedeće :

52,2 % (N=12) se izjasnilo da često koriste problemsku slikovnicu tijekom aktivnosti čitanja, njih 39,1% (N=9) koristi ih ponekad, 4,3% (N=1) ih koristi redovito te 4,3% (N=1) ih nikad ne koristi tijekom aktivnosti čitanja.

39,1 % (N=9) odgajatelja ponekad koristi problemsku slikovnicu prije popodnevnog odmora, dok ih 17,4 % (N=4) ih koristi često. 17,4 % (N=4) odgajatelja problemsku slikovnicu nikad ne koristi prije popodnevnog odmora dok ih 4,3 % (N=1) koristi redovito prije popodnevnog odmora.

39,1% (N=9) odgajatelja se izjasnilo da problemsku slikovnicu rijetko koristi prilikom pripreme predstave ili igrokaza, 30,4 % (N=7) ih ponekad koristi, dok ih 26,1% (N=6) nikad ne koristi prilikom pripreme predstave ili igrokaza. 4,3 % (N=1) odgajatelja se izjasnilo da ih redovito koristi.

43,5 % (N=10) odgajatelja se izjasnilo da ponekad koristi problemsku slikovnicu prilikom obilježavanja važnih datuma, 26,1 % (N=6) ih se izjasnilo da ju koristi rijetko, 17,4 % (N=4) ih nikad ne koristi dok ih 8,7 % (N=2) često koristi. Samo 4,3 % (N=1) odgajatelja se izjasnilo da ih koristi redovito prilikom obilježavanja važnih datuma.

Skočić-Mihić i sur. (2017) su u svom istraživanju prikazali da je više od dvije trećine odgajatelja upoznato s pojmom problemske slikovnice te da ih čita djeci u odgojno-obrazovnom radu, dok je sa slikovnicom o djeci s teškoćama upoznat svaki drugi odgajatelj. Također, su zaključili da bi problemske slikovnice trebale biti dostupnije odgajatelju te da ukoliko se dodatno stručno usavršavaju, mogli bolje poznavati mogućnosti njihove implementacije. „Rezultati su pokazali da odgajatelji statistički značajno više poznaju problemske slikovnice nego slikovnice o djeci s teškoćama.“ Možemo pretpostaviti da je to tako jer slikovnica o djeci s teškoćama ima vrlo malo na hrvatskom jeziku. Također, „odgajatelji smatraju da su im problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama najmanje dostupne u ustanovama u kojima rade, a da su najdostupnije u dječjim odjelima gradskih knjižnica.“ Rezultati isto tako pokazuju da odgajateljevo poznavanje ove dvije vrste slikovnica nije povezano s njihovim dobi i godinama radnog staža. Odgajatelji naječešće koriste slikovnice prilikom obilježavanja važnih datuma vezanih uz invaliditet te u značajno manjoj mjeri u odnosu na sve ostale aktivnosti. Također, „pretpostavlja se da bi veća informiranost odgajatelja o slikovnicama o djeci s teškoćama kao i drugim problemskim slikovnicama koje promiču inkluzivne vrijednosti utjecala na frekventniju upotrebu ovih slikovnica u obilježavanju važnih datuma i događanja vezanih uz invaliditet i inkluziju.“ Rezultati istraživanja ukazuju na to da odgajatelji nedovoljno poznaju i koriste problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama. Važna pretpostavka i preporuka je da ukoliko bi sadržaji biblioterapije bili dio inicijalnog obrazovanja odgajatelja kao i stručnog

usavršavanja, moglo bi se očekivati da bi odgajatelji znali koje slikovnice, kako i s kojom namjerom upotrijebiti u odgojno-obrazovnom radu.

Nadovezujući se na istraživanje Skočić-Mihić i sur. (2017), provela se anketa u dječjim vrtićima na otoku Pagu te se može zaključiti da je najveći broj odgajatelja u osrednjoj mjeri upoznat s pojmovima problemske slikovnice i razvojne biblioterapije. Može se pretpostaviti da su „odgajatelji koji učestalije pripovjedaju u svojem radu upoznati s pojmom razvojne biblioterapije te u radu češće koriste slikovnice i priče. Nedovoljna upoznatost odgajatelja s pojmom razvojne biblioterapije i problemske slikovnice može se povezati i s oskudnim održavanjem edukacija upravo na tu temu. U odgoju i obrazovanju spominju se slikovnice i priče koje se koriste u terapeutsku svrhu, ali pojam razvojne biblioterapije nije uvriježen u hrvatskom odgojno-obrazovnom kontekstu.“ Stoga ni ne čude ovakvi rezultati. Upravo iz tih razloga, odgajatelji problemske slikovnice najčešće koriste tijekom aktivnosti čitanja jer slikovnicu usko vezuju uz tu aktivnost. Manji broj njih je koristi tijekom drugih aktivnosti. Temeljem ovih rezultata može se izvesti zaključak da odgajatelji nisu u dovoljnoj mjeri upoznati s pojmovima problemske slikovnice i razvojne biblioterapije te samim time ih ni ne koriste svakodnevno. Isto tako, slikovnica, pa tako i problemska slikovnica se najčešće vezuje uz aktivnost čitanja te ju tada odgajatelji najčešće koriste. Da bi se to promijenilo potrebno je proširiti horizonte odgajateljima te ih upoznati s raznim mogućnostima primjene problemske slikovnice, usmjeriti na različite edukacije i slično.

6. STUDIJA SLUČAJA

Studija slučaja može se provesti na mnogo različitih načina i primjenjivati u različitim disciplinarnim područjima (medicina, sociologija, pedagogija i sl.). Studija slučaja se stoji se od niza istraživačkih postupaka usmjerenih na rješavanje problema nekog sustava, npr. pojedinca, obitelji, razreda, socijalne organizacije ili nekog njezinog dijela (Slunjski 2011). Riječ je o takvoj metodi istraživanja kojom se predmet (pojedinaac ili društvena zajednica) nastoji zahvatiti u cjelini, tj. kontinuumu njegovih životnih situacija. Studija slučaja ilustrira načelo istraživanja „slučaj na djelu“ pri čemu je slučaj složeni entitet koji određuje različiti aspekt koji određuju različiti aspekti nekog konteksta, npr. fizički, ekonomski, etički, estetski i dr. (Stake 1994). Tako u fokusu studije slučaja može biti dijete, vrtić, zajednica, određena klasa i sl. Za studiju je karakteristično opažanje pojava u stvarnom kontekstu, s obzirom da je kontekst odrednica uzorka i posljedica pojave koja se opažaju. Kontekst je jedinstven i dinamičan pa prema tome studija slučaja izvještava o složenim dinamičkim interakcijama koje se na jedinstven način zbivaju između događaja, ljudskih odnosa i drugih čimbenika. Izbor „slučaja“ ovisi o procjeni istraživača, o tome što se iz određenog slučaja može najviše naučiti. Naglasak je na individualnom slučaju i o fenomenu koji taj slučaj reprezentira. Potencijal za učenje uglavnom se smatra važnijim od reprezentativnosti; često je bolje naučiti mnogo od atipičnog slučaja, nego malo od savršenog tipičnog slučaja (Stake 1994). Studija slučaja je istodobno proces učenja o slučaju, ali i sam produkt tog učenja (Slunjski 2011).

6.1. Studija slučaja br.1

Temeljna pitanja relevantna za ovu studiju slučaja:

- Kako razviti osjećaj pripadnosti i povjerenja u okolinu kod djeteta koje pokazuje višestruke strahove u odnosu na okolinu?
- Kako razvijati osjećaj samopouzdanja?
- Kako odagnati strah od motoričkih neuspjeha?
- Kako uspješno koristiti problemsku slikovnicu u radu s djecom?

Valorizacija pedagoške godine

J. T. (6-7 god.)

J.T. upisan je u skupinu „Tići“ pedagoške godine 2017/2018. Ove je godine u skupini 23 djece; od toga 8 djevojčica i 15 dječaka.

Rujan, 2018. - J. vraća se u odgojnu skupinu nakon ljetnih praznika. Teško ostaje, teško se odvađa od oca koji ga dovodi, ali mu olakšava ostanak to što je njegova rođakinja, djevojčica S. T. u istoj skupini. Uglavnom su ujutro uvijek prisutne suze i težak ulazak u SDB. Neko vrijeme zajedno provode kod logopedinje u kabinetu. Ovakva situacija se ponavlja kroz prva dva tjedna ovog mjeseca i nakon toga se malo popravlja, nevoljko ostaje ali, ipak bez suza. Uglavnom jedva čeka vrijeme nakon ručka kada ide kući. U SDB provodi vrijeme samo sa svojom rodicom kao i vani na dvorištu.

Listopad, 2018.- J. Počinje lakše ostajati i zainteresiran je za događanja, aktivnosti i igru. Igra se uglavnom svodi samo na igranje sa svojom rođakinjom i komunikacijom na engleskom između njih. Oni se igraju da su YouTouberi i razni likovi iz igrica kojih se igraju kada su kod kuće. J. voli My little pony-a i često ga nacrtava te pokloni taj crtež odgojiteljici. Ovaj smo mjesec obilježavali Dane kruha i zahvale za plodove Zemlje kada su djeca mogla pozvati svoje roditelje u skupinu kako bi s nama radili štrudle i kiflice. J. je došao tata i bio je jako sretan zbog toga. Toga je dana bio vrlo ponosan na ono što su uradili. Mami je rekao da dođe po njega jer će tada biti gotovi kolači što je mama i napravila te se ostala podružiti s nama.

Još uvijek izostaje interakcija s ostalom djecom iz skupine kao i sa ostalom djecom kada smo vani na dvorištu.

Studeni, 2018. – J. lakše ostaje u vrtiću, nema više suza, prihvaća aktivnosti. I dalje se igra samo sa svojom rođakinjom njihovih uobičajenih igara; crtanje najdražih likova iz video igrica i komuniciranja na engleskom. Do sada prihvaća sve ponuđene materijale, aktivnosti i zadatke na tjelesnom odgoju, koji odrađujemo u velikoj dvorani kraj vrtića.

J. odbija uglavnom sve fizičke aktivnosti koje su zadane osim onih gdje se oni na kraju sata igraju sami po svom odabiru.

Prosinac, 2018. – J. rado ostaje u vrtiću, nema više otežanih situacija pri ostajanju, rado sudjeluje u svim aktivnostima, ali ipak odbija tjelesne aktivnosti. Dolazi do plača učestalo, uz

nagovore i pomaganja pokušava se penjati na švedske ljestve, ali nakon prve ili druge prečke J. kaže „noup“ ili „nema šanse“ i spušta se natrag. Ista je stvar kod vođenja lopte. Čim mu je jednom ispala rasplakao se i došao u zagrljaj odgojiteljice. Nakon razgovora i tješnja da ipak ne mora odraditi zadatak ako to ne želi se smiruje, ali napominje da neće to raditi ni slijedeći puta.

Siječanj, 2019. – Skoro do kraja siječnja je bio na praznicima i kada se je vratio opet je nerado ostajao i s oklijevanjem, ali nije bilo suza. Njegove rođakinje još nije bilo u vrtiću i J. se je stalno držao blizu odgojiteljice kroz dan.

Počeo se je polako opuštati i s drugom djecom, najprije komunikacijom pa igrom koja njemu odgovara, kako u SDB tako i na igralištu.

Veljača, 2019. - J. je opušten rado sudjeluje u svemu pa i u tjelesnom, polako svladava švedske ljestve, ali još ne prihvaća loptu. Jako rado igra graničara, nogometa ili ledene babe što vole igrati na kraju sata tjelesnog odgoja.

Opušteniji je u odnosu sa vršnjacima, sve manje priča engleski i sve se više igra s ostalom djecom iz skupine kao i vani na igralištu.

Ožujak, 2019. – J. se opušta na tjelesnom, preuređeno je igralište u vrtiću i sada tjelesni radimo na igralištu. Jako voli košarkaški teren, ali opet su krenule suze kada je vodio loptu. Sjeli smo u krug i dugo razgovarali o tome svi zajedno. Djeca su postavljala razna pitanja o tome zašto se plače kada nešto ne mogu napraviti ili ako je teško. Na veliko iznenađenje svi su imali neko pitanje o tome. Zaključili su da je to normalno i da svi plaču ponekad. I kada uspiju u svojim naporima i kada im je teško.

Travanj, 2019. – Izlazimo van na igralište i J. pita „Teta mogu li dobiti košarkašku loptu i igrati košarku?“ Odgovaram „Naravno da možeš, smijem li ti se pridružiti?“, „Smiješ teta zajedno ćemo“. Tada sam shvatila da je prošao njegov strah prema lopti i da se osjeća sigurno sam pokazivati djeci što je naučio. Osmijeh na njegovom licu govorio je više od tisuću riječi. Svaki je dan proveo na igralištu neko vrijeme s loptom dok nije stvorio ekipu koja je s njime igrala košarku. Dječak se je pohvalio kako su mu doma kupili loptu i kako i doma to radi. Mama je nazvala sredinom mjeseca i rekla: „Teta znate morali smo mu kupiti loptu i sada je svaki dan vani na dvorištu s njom“.

Pedagoška dokumentacija – osobne bilješke odgajateljica

Sredinom rujna 2019. godine J. T. se je vratio u odgojnu skupinu nakon ljetnog odmora. Već pri prvom dolasku u vrtić počeo je plakati, stiskati se uz oca koji ga je doveo i odbijao je ući u skupinu. Jako je vezan za svoju rođakinju koja je u istoj skupini i koja na ostajanje reagira jednako kao i on. Kako su prilično dugo ostajali na hodniku i odbijali ući to je primijetila logopedinja vrtića i zapitala ih ako najprije žele malo kod nje u ured. Pristali su oboje i tek kasnije za otprilike sat vremena su ušli u skupinu, ali su se cijelo vrijeme držali po strane, nisu se priključivali aktivnostima, na sve što sam im ponudila su odbijali i uzeli su papire i drvene bojice, sjeli za stol sami i počeli crtati. Takva se je situacija ponavljala u slijedeća dva tjedna. Tata ili teta koja bi ga vodila je neko vrijeme provodila nagovarajući ga da uđe, ali on bi najprije uvijek otišao do logopedinje.

Mjesec dana nakon ovakvog stanja J. ipak ulazi u SDB bez da najprije ide do logopedinje, što je već veliki uspjeh. Priključuju se svim aktivnostima, pažljivo sluša priče, pjesmice i rado radi sve što mu se ponudi. Ovaj je mjesec i tata sudjelovao u jednoj aktivnosti i to ga je jako razveselilo, bio je iznimno radostan i ponosan i rekao „kako mu je ovo najbolji dan u vrtiću do sada“. Svakog jutra tata uđe u SDB porazgovara, interesira se što ćemo raditi i zaželi mu ugodan boravak u vrtiću. J. se sa svojom rođakinjom nakon vođenih aktivnosti povlači za jedan od slobodnih stolova s drvenim bojicama i papirom. Učestalo crta My little pony-a kojeg voli još od prethodne godine. Ovaj sam mjesec dobila dva crteža koja je nacrtao za mene, što je bilo iznimno lijepo te ujedno i znak prihvaćanja. Promatrajući ih sam uočila da cijeli svoj dijalog (rođakinja i on) vode na engleskom jeziku i uglavnom je u internet igricama, daleko od realnosti u kojoj jesu u tom trenutku. Ono što mi je još više privuklo pažnju je sudjelovanje u tjelesnom odgoju. J. odbija penjanje na švedske ljestve i odbija vođenje lopte, kroz ovaj je mjesec krenuo na ljestve, popeo se na drugu okrenuo i rekao „Ne, nema šanse da ti to napravim“! i sišao dolje. Kad smo probali disciplinu vođenja lopte sjedio je i promatrao ostalu djecu, no kada je na njega došao red, sjeo je u moje krilo i plakao bez riječi. Dogovorili smo se da ćemo to probati neki slijedeći puta.

I dva mjeseca nakon početka ove pedagoške godine J. odbija disciplinu s loptom nakon čegaslijedi plakanje. Čim dođe red na njega, puštam ga i pohvaljujem za ljestve na kojima je savladao još jednu stepenicu više.

Nakon protekla dva mjeseca i nekoliko strategija koje sam primjenjivala kako bi ga privolila da barem proba, probao je voditi loptu, ali nije išlo. Veliki uspjeh je bilo i sam pokušaj vođenja lopte. Nisam vidjela prevelikog pomaka, a i dogodilo se kroz jedan tjedan da se je troje djece rasplakalo za vrijeme tjelesnog odgoja zbog sličnih situacija. Sjeli smo u krug i razgovarali o tome dugo. Iznenadena sam bila njihovom pažnjom i pitanjima, ali htjela sam da i J. postavi neko pitanje. Dječak S.S. mi je upitao „Teta plačeš li ti isto nekada?, moja mi je mama pokazala na mobitelu da trčiš, da li se rasplačeš?“ Odgovorila sam potvrdno i objasnila zašto i iz kojih razloga na što je J. upitao je li me sram ako plačem. Odgovorila sam kako nije jer je to emocija kao i smijeh ili svaka druga i nemamo se zašto sramiti. Bila sam zadovoljna njegovim pitanjem jer sam primijetila iz toga da reagira i da želi to na neki način riješiti.

Već je treći mjesec ove pedagoške godine, a ja nisam pronašla odgovarajuću metodu kako J. pridobiti da odagna strah. Ovo me čini da se osjećam gotovo nemoćno u danim trenucima. Njegov se strah manifestira, osim kroz plač, povlačenjem u moje krilo dok ga ne smirim. Polako smo došli da prihvaća disciplinu s loptom, ali isključivo kada ja to radim s njima i jako kratko.

Usljedili su praznici, J. se je vratio na sam početak, plakanjem i povlačenjem. Odlučila sam posegnuti za problemskom slikovnicom. Slikovnica nosi naslov „Konjić sreću dijelit zna nakon truda i uspjeha“. Ono što je meni jako zanimljivo jest da dijete prepozna sebe u svakoj od ovih slikovnica. Djecu sam navikla da čitamo u bilo koje doba dana, a oni biraju hoćemo li čitati na tepihu ili razvući kauč. Odabrali su kauč te smo se svi smjestili na kauč i krenuli s čitanjem. Nakon pročitane slikovnice nisam pitala ništa, ali sam očekivala njihove reakcije koje naravno nisu izostale. Neko vrijeme su me samo promatrali i djevojčica D. V. je pitala: „A što to znači kada dijelimo sreću, kao bombone?“, nasmijali smo se pitanju na što sam joj potvrdno odgovorila da može biti i tako ako nas ti bomboni usrećuju. Dijalog se je razvio pomoću mojim potpitanja u smjeru kako dijeliti sreću nakon nekog truda i uspjeha, s kime je podijeliti i kako se onda osjećamo.

Kroz ovaj mjesec (veljača) još uvijek koristimo dvoranu za tjelesni odgoj. J. se oslobodio na švedskim ljestvama i sada se penje bez moje pomoći, ne moram čak ni stajati iza njega. Sretan je zbog svog uspjeha što iskazuje ponovnim penjanjem i ponavljanjem. Otvorio se je prema prijateljima iz skupine i sve češće igra nogomet na kraju sata. Pokazuje interes za loptom, ali još uvijek uz moje nagovaranje i prisustvo. Najsigurniji je ako i ja radim isto i ne upušta se još sam. Nije mu to ugodno, ali se trudi.

Otvorili smo naše novo renovirano igralište i jedva smo dočekali izaći van sve isprobati. Dogovorili smo se da ćemo sada tjelesni odgoj odrađivati na igralištu i J. je jako zainteresiralo košarkaško igralište, no kada smo ga probali, lopta mu je bila teža od one koju smo koristili do sada i opet se iznova dogodio neuspjeh nakon čega se povukao. Pročitali smo slikovnicu ponovo i zaključili kako ćemo se potruditi jače kako bi znali i naučili podijeliti sreću uspjeha. Na moje oduševljenje krenulo je sve na bolje. J. i sam vodi loptu, trudi se, strpljivo pričekava svoj red, ali sada više nema suza ni odbijanja. Krajem ovog mjeseca uspio je odraditi zadatak što ga je učinilo iznimno ponosnim. „Sad ću se svima pohvaliti da znam igrati košarku!“ rekao je. Nisam očekivala ovakvo oduševljenje. Nisam očekivala ni da će me tražiti da to iznova radi.

Travanj, 2019. - sve duže ostajemo na igralištu na zahtjev djece. Promatram ih, ali sa strane, ne uključujem se često. Prije nego smo izašli van J. je došao do mene jedan dan i pitao: „Teta mogu li dobiti loptu za košarku?“, potvrdno sam odgovorila, ali se nisam ponudila da idem sa njime. Htjela sam vidjeti kako mu ide. Bio je izvrsan, dijelio je loptu s ostalom djecom i htio ih naučiti to što i sam zna. Rekao mi je kako je tražio da mu kupe loptu i doma te da je svaki dan vani i igra se. Njegova je mama nazvala tokom mjeseca i to isto potvrdila. Do kraja mjeseca digli smo se na višu razinu, usvojili smo pravila košarke jedan na jedan ili i više njih. Sada ih sa strane samo promatram, nekada se priključim igri. J. ima svoju „ekipu“ s kojom se nađe na igralištu i igra košarku. Oslobodio se je svog straha, komunikativniji je, pustio je blizu djecu iz drugih skupina i puno je veselije dijete.

INDIVIDUALAN PLAN

IME I PREZIME DJETETA: J.T.

DATUM: PROSINAC 2018.

PODRUČJE RAZVOJA	JAKA STRANA	IZAZOV	VRSTA INTELIGENCIJE, STIL UČENJA
SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - privržen odnos s osobama u koje ima povjerenja - prihvaća zadane aktivnosti uz kontrolu emocija 	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati samopouzdanje - razvijati osjećaj pripadnosti skupini - poticati interakciju s drugom djecom - razvijati pozitivne emocije u odnosu na strahove 	<ul style="list-style-type: none"> - logističko-matematička inteligencija - prostorna inteligencija
SPOZNAJNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - pokazuje znatiželju, - istražuje materijale - zna boje - zna sve oblike, - prebrojavanje, - logičko povezivanje - uzročno-posljedično povezivanje - naglašen interes za matematiku 	<ul style="list-style-type: none"> - otkrivanje prirodnih fenomena oko sebe-vrijeme - istraživanje odnosa i veza među predmetima 	<ul style="list-style-type: none"> - vizualni stil učenja - auditivni stil učenja
RAZVOJ GOVORA	<ul style="list-style-type: none"> - sluša i razumije izgovoreno - razumljivo priča - rabi sve vrste rečenica kao i odrasli, - usvojio gramatička pravila 	<ul style="list-style-type: none"> - slušanje priča - postavljanje pitanja - poticati samopouzdanje u govoru u interakciji s drugima - poticati interes za pisanu riječ 	
PODRUČJE KREATIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -izražava se kroz likovne aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> -izražavanje kroz glazbu, ples i pokret 	
RAZVOJ MOTORIKE	<ul style="list-style-type: none"> - stoji na jednoj nozi zatvorenih očiju - povezuje hodanje i trčanje sa zastojem - prekoračuje više prepreka - skače sunožno do 20cm - skače u dalj 65cm - baca loptu u zrak i hvata je 	<ul style="list-style-type: none"> - hod po crti - hvatanje lopte - povezuje trčanje i bacanje - hvatanje lopti iz svih visina - bacanje lopte u zid i hvatanje - gađanje cilja s loptom 	
CILJ ZADAĆE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj samopouzdanja - Razvoj pozitivnih emocionalnih stanja (pripadanje, sigurnost, osjećaj povjerenja) - Razvoj verbalne komunikacije u interakciji s drugima - Razvoj povjerenja u okolinu 		
SREDSTVA I POTICAJI	<ul style="list-style-type: none"> - Grupne igre - Tjelesne aktivnosti - Problemska slikovnica, dramatizacija - Novouređeno dvorište 		

Aktivnost čitanja slikovnice Veljača 2019.

S obzirom na učestale emocionalne reakcije dječaka J. (plakanje i potreba za blizinom odgajateljice) i nekoliko neuspješnih strategija za poticanje njegovog samopouzdanja i razvoja povjerenja u skupinu, odgajateljica u radu s djecom koristi problemske slikovnice. Za rad s ovim dječakom odgajateljica koristi slikovnicu „Konjić sreću dijelit zna nakon truda i uspjeha“. Slikovnica je namijenjena djeci koji imaju strah od neuspjeha, opisuje malenog konjića koji nije mogao preskočit prepreku. Konjiću u njegovom strahu pomažu mama, sestra i tata. Nakon nekoliko pokušaja konjić uspješno preskače prepreku i njegov strah od neuspjeha nestaje. Kroz čitanje slikovnice dječak J. je pokazivao upečatljive facijalne promjene, pronalazio je sebe u svakoj rečenici priče. Već nakon prvog čitanja dječak J. traži košarkašku loptu i odgojiteljicu poziva na igru. Nakon nekoliko pokušaja i upornosti dječaka dolazi do prvog uspješnog vođenja lopte i gađanja u koš. Slikovnicu smo pročitali još tri puta na zahtjev djece i pokazala se učinkovita i kod druge djece koja su imala manjak samopouzdanja i ustrajnosti pri izvršavanju aktivnosti do kraja.

INDIVIDUALAN PLAN

IME I PREZIME DJETETA: J.T.

DATUM: TRAVANJ 2019.

PODRUČJE RAZVOJA	JAKA STRANA	IZAZOV	VRSTA INTELIGENCIJE, STIL UČENJA
SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - privržen odnos s osobama u koje ima povjerenja - prihvaća zadane aktivnosti uz kontrolu emocija - pokazuje samopouzdanje - razvijen osjećaj pripadnosti - uspješno svladavanje strahova 	<ul style="list-style-type: none"> - poticati interakciju s drugom djecom 	<ul style="list-style-type: none"> - logističko-matematička inteligencija - prostorna inteligencija
SPOZNAJNI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> - pokazuje znatiželju, - istražuje materijale - zna boje - zna sve oblike, prebrojavanje, - logičko povezivanje - uzročno-posljedično povezivanje - naglašen interes za matematiku - prepričavanje priče po sjećanju 	<ul style="list-style-type: none"> - otkrivanje prirodnih fenomena oko sebe-vrijeme - istraživanje odnosa i veza među predmetima 	<ul style="list-style-type: none"> - vizualni stil učenja - auditivni stil učenja - kinestetički stil učenja
RAZVOJ GOVORA	<ul style="list-style-type: none"> - sluša i razumije izgovoreno - razumljivo priča-rabi sve vrste rečenica kao i odrasli, - usvojio gramatička pravila - postavljanje pitanja - slušanje priča sa zanimanjem, prepričavanje - sintaksa 	<ul style="list-style-type: none"> - poticati samopouzdanje u govoru u interakciji s drugima 	
PODRUČJE KREATIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - izražava se kroz likovne aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - izražavanje kroz glazbu, ples i pokret 	
RAZVOJ MOTORIKE	<ul style="list-style-type: none"> - stoji na jednoj nozi zatvorenih očiju - povezuje hodanje, trčanje i bacanje - uspješno hvatanje lopte i manipulacija lopte u grupnim igrama - prekoračuje više prepreka - gađanje cilja s loptom 	<ul style="list-style-type: none"> - hod po crti uz uputu kombinacije prsti i peta - bacanje lopte u zid i hvatanje 	
CILJ ZADAĆE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj verbalne komunikacije u interakciji s drugima - Razvoj suradničke igre i emocionalne povezanosti s vršnjacima 		
SREDSTVA I POTICAJI	<ul style="list-style-type: none"> - Društvene igre, stolno-manipulativne igre - Igre na otvorenom - Igre sa pjevanjem i pokretom - Vođene fantazije, dramatizacije s lutka 		

6.2. Studija slučaja br.2

Temeljna pitanja relevantna za ovu studiju slučaja:

- Kako kod djeteta razviti osjećaj samopouzdanja i vjere u sebe?
- Kako odagnati strah od vlastitih neuspjeha?
- Kako kod djeteta razviti osjećaj vrijednosti za vlastite aktivnosti?
- Kako uspješno koristiti problemsku slikovnicu u radu s djecom?

Valorizacija pedagoške godine

L.P.(5,5-6,2 god.)

L.P. upisana je u skupinu „Tići“ s početkom pedagoške godine 2018./2019., jedna je od osmero djevojčica u skupini. U istu je skupinu upisan i njen mlađi brat M.P.

Rujan, 2018. - djevojčica L. dolazi u skupinu u pratnji majke i mlađeg brata koji je također upisan u istu skupinu. Odabiru svoj ormarić i nakon kratkog pozdrava s odgajateljicom i majkom ostaje u skupini. Tiha je i mirna, zainteresirana, vrlo pristojna i lako ostvaruje kontakte s ostalom djecom.

Listopad, 2018. - djevojčica s lakoćom obavlja sve zadane i vođene aktivnosti kao i aktivnosti po vlastitom izboru. Često se odmiče u interakciji sa ostalom djecom i povlači u neki drugi centar vođena vlastitim interesima.

Studeni, 2018. - po prvi puta primjećujem kod djevojčice da odustaje od likovnog rada koji joj se ne sviđa kako ga je napravila. Pokušavam razgovarati o tome, ona odbija, ne želi raditi iznova već se želi igrati u nekom centru. Prihvaća moj prijedlog kako ćemo kada bude htjela, pokušati opet, potvrdnim klimanjem glave. Taj dan nije htjela pokušavati kao ni kasnije kada bi odbijala raditi.

Prosinac, 2018. - sve češće primjećujem bacanje ili trganje likovnih radova pa čak i ne pokazivanje interesa za iste. Kada su ponuđeni razni materijali na stolu za likovno izražavanje

L. samo kaže kako ne želi raditi i da se želi igrati. Nekoliko sam puta probala raditi s njome, kako bi joj „pomogla“, međutim rezultat bi bio isti, ako se njoj ne sviđa ono što je izradila ona to potrga ili baci s obrazloženjem kako to nije dobro. Često ne bi rekla ništa, već bi samo bacila i otišla na igru. Moji pokušaji razgovora i nuđenja različitijih materijala nisu bili učinkoviti.

Siječanj, 2019. - većim djelom mjeseca je bila na praznicima. Kada se je vratila u skupinu ništa se nije promijenilo. Počela je odbijati i radne listiće, nijedna moja strategija i razgovor nije pomogao. Ako je zadovoljna onime što napravi ona pokazuje veliku sreću i zadovoljstvo, ako nije samo se povlači.

Veljača, 2019. - kroz veljaču se stanje kod L. nije promijenilo. Primijeni sam problemsku slikovnicu „Ježić je tužan jer nije pobijedio u igri“. Nakon čitanja slikovnice i dječjih interpretacija L. interpretacija je izostala. Osmislila sam igru po uzoru na radnju u slikovnici gdje su djeca sjedeći u krugu pronalazila životinje koje počinju sa slovom koje su nasumce odabrali. L. se uključuje u igru nakon određenog vremena.

Ožujak, 2019. - ponavljamo istu slikovnicu kroz ovaj mjesec kao i igru sakupljanja životinja, L. ponovno ne želi sudjelovati, ali sjeda u krug kraj svojeg mlađeg brata koji sudjeluje. Nakon nekog vremena brat odustaje od igre i ona nastavlja. Pobijedila je u igri. Pitala sam ih sjećaju li se ježića iz priče i djevojčica odgovara pozitivno i iznosi detalje priče.

Travanj, 2019. - sve više se oslobađa u igrama, poziva djecu na igru i osmišljava svoju najdražu igru „škola“. Ne baca više radove, već se trudi i sve duže ostaje u aktivnostima. Radne listiće uzima na svoju inicijativu svakog dana čak i kada joj kažem da ne treba ona odgovara : „Teta, ali ja idem u školu i želim sve naučiti“.

Svibanj, 2019. - djevojčica se oslobađa u aktivnostima i igrama, na vanjskom dvorištu postaje vođa u svim igrama na otvorenom. Nema više bojazni u izvršavanju zadanih i vođenih aktivnosti, već kada završi jednu ide na drugu aktivnost. Vrlo je zadovoljna sobom i svojim interakcijama s ostalom djecom iz skupine.

Lipanj, 2019. - L. traži od mene da joj pomognem u sve kompliciranijim zadacima i osjeća se izrazito ponosno kada ih završi. Vrlo ozbiljno shvaća odlazak u školu iz čega je i iznikla njena

najdraža igra u koju sada pušta i ostalu djecu kao vođe. Više od mjesec dana nije puštala nikog da vodi igru osim nje same.

Pedagoška dokumentacija - osobne bilješke odgajateljice

Početak pedagoške godine, u rujnu djevojčica L. P. u pratnji majke dolazi u odgojno-obrazovnu skupinu zajedno sa svojim mlađim bratom koji je upisan u istu. Ulaze u SDB-ka, malo razgledavaju, oprašta se sa majkom i ostaje. Djevojčica je blage naravi i povučena, vrlo pristojna i zainteresirana za aktivnosti. Pozorno prati i sluša kada im se odgajateljica obraća. Ne pokazuje pretjerano blizak odnos ni s jednim djetetom u skupini i jednaka je prema svima. Vrlo realno brani svog mlađeg brata kada je to potrebno i iskrena je kada je brat u krivu te na to ukazuje. Kroz ova dva prva mjeseca boravka u skupini stvorila je blizak odnos s odgajateljicom. Djevojčica je izrazito empatična i nježna prema svima.

Kroz treći mjesec koji provodi u skupini počinjem zamjećivati kako često odbija aktivnosti i kako baca radove kojima nije zadovoljna. U par navrata joj prilazim i želim s njom razgovarati o tome međutim djevojčica to odbija. Ne želi razgovarati, već kimanjem glave u negativnom smislu pokazuje mi kako to ne želi. Kada je zadovoljna onime što uradi izrazito je sretna i ponosna. Sve češće se povlači iz aktivnosti kojih ne želi ni probati, :“Teta je ne želim, idem se igrati“. Ponavljam aktivnosti iz razloga da vidim ako će pristati s obzirom da su joj sada poznata međutim ne prihvaća. Povlači se u centre SDB-ka i uglavnom se igra imitativnih igara. Dopušta ostaloj djeci da joj se pridruže, ali često nevoljko. Kada se ja pridružim njenoj igri rado me prihvaća i tada radosno komunicira. Puna je ideja i izrazito voli igru.

Kroz prosinac 2018. god. L. odbija i radne listiće i sve češće se povlači u igru. Nudim joj različite radne listiće kako bi ju zainteresirala, međutim bezuspješno. Rijetko ih uzima i rijetko rješava. Uz moju prisutnost i pohvale za svaki odrađeni list, prihvaća odgovornost. Razgovaramo o tome i obećaje mi kako će ubuduće rješavati. Isto je i sa radovima, pokazuju veliku nesigurnost u samom početku rada u bilo kojoj aktivnosti. Sredinom mjeseca odlazi na praznike.

Sredinom siječnja djevojčica se vraća s praznika. Vesela, radosna i sretna prihvaća igru, ali i dalje izostaje samopouzdanje za samostalan početak radova. Ponovno se dešava u par navrata da odustaje ili ih baca. Prihvatila je radne listiće, ali ne svakodnevno.

U ovom sam (veljača) mjesecu izabrala sam problemsku slikovnicu „Ježić je tužan jer nije pobijedio u igri“. Nakon čitanja slikovnice i dječjih interpretacija L. se ne uključuje iako pomno prati priču. Osmišljavanjem igre na temelju priče i pokušala sam ju motivirati međutim prvi puta ne želi pokušati. Nakon nekoliko dana ponavljamo igru, ne želi se uključiti ali staje kraj svog mlađeg brata koji je započeo s igrom. Njemu igra nekom vremena više nije interesantna i ustaje sa tepiha. L. me pita „Teta mogu li nastaviti“. Pobijedila je s najvećim brojem prikupljenih životinja i bila iznimno ponosna.

Kroz četvrti mjesec ponavljam priču i igru na njenu inicijativu u još dva navrata. Izgubila je u igri ali se bez poteškoća uključivala u svaku ostalu. Nakon prvog gubitka htjela sam čuti njenu reakciju koja je je glasila: „Nije važno teta ako izgubimo, važno je da se osjećamo dobro“. Do kraja mjeseca L. se mijenja. Osmišljava svoju igru „škole“ koje se svakodnevno igra i nakon nekog vremena prepušta glavne uloge i nekom drugom djetetu. Zbližava se s jednom djevojčicom iz skupine i s njom započinje igre svaki dan.

Kroz slijedeća dva mjeseca L. uzima radne listiće koje rješava svakodnevno s velikim žarom. Traži moju pomoć pri rješavanju zadataka i sve je uspješnija. To ju motivira i na ostale aktivnosti koje više ne odbija već stalno prelazi iz jedne u drugu. Povećala je svoj broj prijatelja, kako u skupini tako i na igralištu vani. Postala je samopouzdana i sigurnija u sebe. Uživa u onome što radi i rado dijeli s drugima. Djevojčica postaje izrazito odgovorna za svoje postupke i svoj rad. Vrlo ozbiljni odgovorna u pripremama za školu i vođa u svim igrama i interakcijama s djecom.

INDIVIDUALAN PLAN

IME I PREZIME DJETETA: L.P.

DATUM: PROSINAC 2018.

PODRUČJE RAZVOJA	JAKA STRANA	IZAZOV	VRSTA INTELIGENCIJE, STIL UČENJA
RAZVOJ GOVORA	<ul style="list-style-type: none"> - sluša i razumije izgovoreno - razumljivo priča-rabi sve vrste rečenica kao i odrasli, - usvojila gramatička pravila - zastupljene sve vrste riječi 	<ul style="list-style-type: none"> - slušanje priča - postavljanje pitanja - poticati interes za pisanu riječ - razvijanje slušne pažnje - poticati razvijanje samopouzdanja u razgovoru s drugima - poticati pravilno oblikovanje rečenica 	<ul style="list-style-type: none"> - tjelesno-kinetička inteligencija - interpersonalna inteligencija - glazbena inteligencija
PODRUČJE KREATIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - izražava se kroz ples, pokret i glazbu 	<ul style="list-style-type: none"> - poticati izražavanje kroz likovni rad - poticati izražavanje kroz istraživačke aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - vizualni stil učenja - auditivni stil učenja
RAZVOJ MOTORIKE	<ul style="list-style-type: none"> - stoji na jednoj nozi zatvorenih očiju - povezuje hodanje i trčanje naizmjenice - prekoračuje više prepreka - skače sunožno do 35 - skače u dalj 80 - baca loptu u zrak i hvata je - hvata loptu iz različitih visina - hoda po crti - razvijena koordinacija gornji i donjih ekstremiteta 	<ul style="list-style-type: none"> - gađanje cilja loptom - ravnoteža pri hodanju prsti-peta - snaga tijela(stajanje na jednoj nozi) 	<ul style="list-style-type: none"> - kinestetički stil učenja
CILJ ZADAĆE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj samopouzdanja - Razvoj pozitivnih emocionalnih stanja (pripadanje, sigurnost, osjećaj povjerenja) - Razvoj povjerenja u okolinu 		
SREDSTVA I POTICAJI	<ul style="list-style-type: none"> - Grupne igre - Problemske slikovnice, dramatizacija - Kreativne radionice 		

Aktivnost čitanja slikovnice Veljača, 2019

Primjećujući sve učestalije reakcije djevojčice L. na njene radove i njen strah od neuspjeha u izradi radova i aktivnostima odgajateljica primjenjuje problemsku slikovnicu pod nazivom „Ježić je tužan jer nije pobijedio u igri“. Slikovnica govori o malom ježiću koji je sa svojim šumskim prijateljima trebao sakupiti što više predmeta koji počinju istim slovom njegovog imena. Ježić je prikupio najmanje i tako izgubio u igri. Više se nije htio toga igrati, međutim uz nagovor svojih prijatelja je pokušao ponovo kada je i pobijedio. Stekao je sigurnost i samopouzdanje. Na isti način odgajateljica osmišljava igru u koju se djevojčica upušta tek nakon određenog vremena. Prvi puta pobjeđuje dok ostala dva puta gubi. Ono što je naučila je da ne trebamo i ne možemo uvijek pobijeđivati, ali da možemo biti zadovoljni i sa rezultatima koje steknemo. Kod prvog čitanja slikovnice izostala je reakcija djevojčice na interpretaciju, međutim nakon samo tjedan dana L. je pitala ako se možemo igrati iste igre. To se je ponovilo još jednom. Nakon drugog čitanja slikovnice nije izostala njena reakcija na interpretaciju i kod djevojčice se je vidio velik pomak u ponašanju, prihvaćanju djece u igru kao i u odgovornosti prema aktivnostima i svojim radovima. Odgajateljica potiče i hvali svaki uspjeh čime djevojčica stječe sigurnost i veće samopouzdanje. Nekoliko mjeseci kasnije L. je inicijator igri u skupini kao i na otvorenom i s velikom odgovornošću se odnosi prema svojim obavezama. Više se ne boji pokušati i ne odustaje od osvojenih aktivnosti. Slijedi upute ako su zadane i traži pomoć odgajateljice pri težim zadacima i aktivnostima.

INDIVIDUALAN PLAN

IME I PREZIME DJETETA: L.P.

DATUM: SVIBANJ 2019

PODRUČJE RAZVOJA	JAKA STRANA	IZAZOV	VRSTE INTELIGENCIJE, STIL UČENJA
RAZVOJ GOVORA	-sluša i razumije izgovoreno -razumljivo priča-rabi sve vrste rečenica kao i odrasli, -usvojio gramatička pravila -stječe samopouzdanje -pomno prati priče i interpretira -postavlja pitanja	-poticati interes za slaganje rečenica	-tjelesno-kinetička inteligencija -interpersonalna inteligencija -glazbena inteligencija
PODRUČJE KREATIVNOSTI	-izražava se kroz likovne aktivnosti -izražava se kroz glazbu, ples i pokret		vizualni stil učenja -auditivni stil učenja
RAZVOJ MOTORIKE	-stoji na jednoj nozi zatvorenih očiju -povezuje hodanje i trčanje sa zastojem -prekoračuje više prepreka -skače sunožno do 20cm - skače u dalj 65cm -baca loptu u zrak i hvata je -hoda po crti sa izmjenjivanjem prsti/peta -hvata loptu i povezuje sa trčanje i bacanje -pogađa cilj loptom	-hvatanje lopti iz svih visina -bacanje lopte u zid i hvatanje	-kinestetički stil učenja
CILJ ZADAĆE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj samopouzdanja - Razvoj sigurnosti u svoje aktivnosti - Razvoj verbalne komunikacije u interakciji s drugima - Prevladavanje straha od neuspjeha 		
SREDSTVA I POTICAJI	<ul style="list-style-type: none"> - Grupne igre - Tjelesne aktivnosti - Problemske slikovnice, dramatizacija - Novouređeno dvorište - Stolno-manipulativne igre 		

Uvidom u valorizaciju pedagoške godine, bilješkama odgajateljice i individualnim planovima djece prije i nakon čitanja problemske slikovnice jasno je vidljivo kako ovakva slikovnica djeluje na ponašanje i razvoj djeteta, na njihove probleme i strahove. Kod korištenja problemske slikovnice važno je uvidjeti problem s kojim se dijete suočava te je li ga moguće riješiti primjenom slikovnica. Korištenjem ovakve slikovnice u svom radu uviđa se da je problemska slikovnica vezana za dječja iskustva te da suptilno potiče dječji socio-emocionalni razvoj i uspješno rješava dječje probleme odrastanja. Potiče ih na pomaganje drugima, prisniji i topliji odnos, uvažavanje te brigu o sebi i drugima.

Odgajateljica je u svom radu koristila problemske slikovnice autorice Tatjana Gjurković i Tea Knežević.

6.3. Nedostaci istraživanja

Bitno je napomenuti da ovo istraživanje ima slabe strane kao što je mali uzorka. Isto tako proces istraživanja dugo traje te podatci mogu biti subjektivni.

7. ZAKLJUČAK

Slikovnica i njeno čitanje ima važnu ulogu u dječjem emocionalnom, kognitivnom i edukativnom razvoju. Pojavom problemskih slikovnica i njihovom primjenom u odgojno obrazovnom radu odgajatelj često ili na samom početku njene uporabe, nije ni svjestan koliko jako i moćno sredstvo ima u svojim rukama i kako njome može djelovati na sve probleme i nevolje s kojima se djeca suočavaju u svom odrastanju. Iako se sam termin biblioterapije pojavio tek prije jednog stoljeća njena je moć poznata od davnih dana. Biblioterapija je, kako je i navedeno u radu, uvedena i koristi se u bolnicama, klinikama, knjižnicama, školama, dječjim vrtićima, ali i svakodnevnom životu. Korištenjem problemske slikovnice u biblioterapiji važno je odrediti i prepoznati problem s kojim se određeno dijete susreće kako bi se moglo pravilno i efikasno djelovati. Važno je reći kako kod prvog čitanja slikovnice ne trebamo očekivati čudo jer se ono neće dogoditi i da slikovnicu treba pročitati više puta da se dijete u njoj prepozna i da bi ona bila utjecajna na problem ili ponašanje djeteta. Provođenje dječje biblioterapije i uporaba problemske slikovnice u radu odgajatelja pridonosi i razvijanju odgajateljevih kompetencija i stjecanja novih znanja i mogućnosti koje to jako sredstvo uistinu ima i pruža. U Hrvatskoj ne postoji formalno obrazovanje za zvanje bibliotrapeuta kao ni evidentan broj osoba koje se bave biblioterapijom pa su mogućnosti za odabir krive literature ili strah od provođenja biblioterapije u dječjim vrtićima prisutni kod odgajatelja. Sam pozitivan učinak problemske slikovnice je neosporan i potrebno je još truda kako bi se promicala dobrobit biblioterapije i korištenje problemske slikovnice u svakodnevnom radu odgajatelja te kako bi ona bila potpuno priznata u odgojno obrazovnom radu.

8. LITERATURA

1. Ayalon, O. 1995. *Spasimo djecu: priručnik grupnih aktivnosti za pomoć djeci u stresu*. Školska knjiga. Zagreb.
2. Barath, A., Matul, D. i Sabljak, Lj. 1996. *Korak po korak do oporavka: priručnik za kreativne susrete s djecom u ratnim i poslijeratnim vremenima*. Tipex. Zagreb.
3. Baruchson-Arabib, S. 2000. Bibliotherapy in school libraries: an Israel experiment. *School Librarians Worldwide*, Vol 6, no.2,102-110.
4. Bašić, I. 2011. *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*. Balans centar. Zagreb.
5. Crnković, M. i Težak, D. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Znanje. Zagreb.
6. Čačko, P.. 2000. Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 12-16.
7. Čičko, H. 2000. Dva stoljeća slikovnice. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 17-19.
8. Ennulat, G. 2010. *Strahovi u dječjem vrtiću: priručnik za roditelje i odgojitelje: pomognimo djeci pri njihovom suočavanju sa strahovima*. Harfa. Split.
9. Fontan, D. 2006. *Čarobne svjetiljke*. Planetopija. Zagreb.
10. Lucas, V. C. i Soraes, L. 2013. Bibliotherapy: a tool to promote children s psychological well-being. *Jurnal of poetry therapy*, Vol. 26, 137-147.
11. Martinović, I. i Stričević I. 2011. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova*, Vol.4 (1), 39-63.
12. Mikuletić, N. 2010. Biblioterapija u školskoj knjižnici ili razgovor o knjizi. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53, 133-140.
13. Ortner, G. 1998. *Bajke koje pomažu djeci*. Mozaik knjiga. Zagreb.
14. Perrow, S. 2010. *Bajke i priče za laku noć*. Ostvarenje. Velika Mlaka.
15. Perrow, S. 2013. *Iscjeljujuće priče II: 101 terapeutska priča za djecu*. Ostvarenje. Velika Mlaka.
16. Reščić-Rihar, T i Urbanija, J. 1999. *Biblioterapija*. Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta. Odelek za bibliotekarstvo. Ljubljana

17. Rudež, J. 2005. Biblioterapija. Hrvatski časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskog jezika, književnosti, govornog i pismenog izražavanja te medijske kulture Vol. 3, 1-2, 99-131.
18. Sabljak, Lj. 2014. *Biblioterapija u posebnim knjižničkim programima poticanja čitanja*. Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić. Karlovac
19. Slunjski, E. 2011. *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*. Školska knjiga. Zagreb.
20. Skočić Mihić, S. i sur. 2017. Jesu li odgajatelji upoznati sa problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s poteškoćama. U: B. Mendeš i T. Vidović Schreiber (ur.) *Dijete i novi mediji: zbornik radova znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom*. (str. 65-82), Zagreb i Split: Savez društva Naša djeca Hrvatske i Filozofski fakultet u Splitu
21. Šišnović, I. 2011. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 8-9.
22. Škrbina, D. 2013. *Art terapija i kreativnost*. Vable commerce. Zagreb.
23. Zalar, D. 2014. *Potjehovi hologrami: studije, eseji i kritike iz književnosti za djecu i mladež*. Alfa. Zagreb.
24. Vizek Vidaković, V. i Hrabar, D. 1999. *Čitajmo djeci za laku noć: priručnik za odgajatelje i roditelje predškolske djece*. Centar za prava djeteta. Zagreb.
25. Zalar, D., Boštjančić, M. i Schlosser, V. 2008. *Slikovnica i dijete. Kritička i metodička bilježnica 1*. Golden marketing – tehnička knjiga. Zagreb.
26. Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S. i Zalar, Z. 2009. *Slikovnica i dijete. Kritička i metodička bilježnica 2*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

Mrežni izvori :

1. Biblioterapija-liječenje knjigama. <http://w.w.w.Zdrav-zivot.com.hr/izdanje/kako-se-odmoriti-a-ne-umoriti-preko-ljeta/biblioterapija- liječenje knjigama/> . (9.3.2019.)
2. Centar zdravlja. net. <http://w.w.w.centarzdravlje.hr/zdrav-zivot/zdravlje-općenito/knjiga-kao-lijek-terapija-čitanjem/> . (10.3.2019.)
3. Čičko, H; Danev, M; Dragoja, N; Sultan, L. 2006. Preporučeni popis slikovnica s anotacijama. Preuzeto sa: www.hkdrustvo.hr/datoteka/132 Pristup: 18.3.2019.
4. Čitaj mi – Čitanje na glas. <http://www.citajmi.info/citanje-naglas/> (11.3.2019.)

5. Diplomski rad: Uloga slikovnice u multimedijalnom okruženju svakidašnjice. <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:1079/previw> (17.3.2019)
6. Funkcije slikovnice i njen značaj za razvoj djeteta. www.zzs.gov.me, (17.3.2019.)
7. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Komisija za knjižničke usluge za djecu i mladež. <https://issuu.com/hkddjecaimladi/doc/listadobrihknjiga> . 2016. Pristup: 18.3.2019.
8. Nakladnička kuća Evenio d.o.o. <https://www.evenio.hr/kategorija/slikovnice>. (18.3.2019.)
9. Općenito o CAP programu. Udruga roditelja „Korak po korak“. <http://www.udugaroditeljapk.hr/cap-program-prevencije-zlostavljanja-djece/opcenito-o-cap-programu/> . (12.3.2019.)
10. Program za djecu i mladež. <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=1661>. (12.3.2019.)
11. Program za djecu predškolske dobi. <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=4219>. (12.3.2019.)
12. Projekt „Čitaj mi od najranije dobi“, URL: file:///C:/My%20Documents/Downloads/web-izvješće_2005%20(1).pdf. (11.3.2019.)
13. The institute for poetic medicine. <http://poeticmedicine.org/indeks.html>. (11.3.2019.)
14. Web tekst za roditelje. file:///C:/My%20Documents/Downloads/web-tekst_za_roditelje_2006.pdf. (11.3.2019.)
15. Web tekst-odgajatelji, URL: file:///C:/My%20Documents/Downloads/web-tekst_za_roditelje_2006.pdf. (11.3.2019.)
16. Welcome to the National association for poetry therapy. <http://www.poetrytherapy.org/index.html>. (11.3.2019.)

9. PRILOZI

Prilog br.1. Anketa

Anketni upitnik o poznavanju pojma razvojne biblioterapije i problemske slikovnice

Poštovani, pred Vama se nalazi anketni upitnik o poznavanju pojma problemske slikovnice i razvojne biblioterapije. Ispunjavanje traje do 10 minuta, a upitnik je anonimn i dobrovoljan te u svakom trenutku možete odustati od ispunjavanja. Molimo Vas za iskrenost i zahvaljujemo na suradnji. Podaci se prikupljaju u sklopu izrade diplomskog rada, a za dodatne informacije možete se obratiti istraživaču na mail : anita.nov@hotmail.com

Molim Vas da na sljedeća pitanja odgovorite zaokruživanjem jednog slova u redu i/ili upisivanjem odgovora na za to predviđenu crtu.

I. Podaci o ispitanicima

1. Spol (Zaokružite)	M	Ž
2. Koliko imate radnog iskustva ? (Zaokružite)	a) pripravnik b) 1 – 10 godina c) 11-20 godina d)21-30 godina e) 31 i više godina	
3. Dob _____ (Nadopišite)		
4. Stupanj obrazovanja (Zaokružite)	a) srednja stručna sprema b) 2 god. stručni studij c) 3 god. stručni studij d) 3. god. sveučilišni studij e) 5. god. sveučilišni studij	
5. Molimo upišite broj djece u Vašoj odgojno obrazovnoj skupini u ovoj pedagoškoj godini :	Ukupan broj djece _____ Broj djece koja pokazuju razvojna odstupanja _____ Broj djece koja imaju dokumentaciju o teškoći u razvoju _____ Broj djece koja pokazuju potencijalnu darovitost _____ Broj djece koja pokazuju potencijalnu darovitost i teškoću u razvoju _____	
6. Imate li iskustvo rada s djecom s teškoćama ? (Zaokružite)	DA	NE
7. Imate li u radu podršku stručnih suradnika ? (Zaokružite)	DA	NE
8. Procijenite zahtjevnost rada u Vašoj skupini (zaokružite od 1 – uopće nije, do 10 – izuzetno zahtjevno)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

II. Termini kojima se opisuje primjena knjiga, priča, slikovnica i drugih formi materijala u cilju pomaganja djetetu u rješavanju nekih zahtjevnih situacija za ostvarivanjem dobrobiti djeteta naziva se razvojna biblioterapija.

Problemska slikovnica je slikovnica koja se bavi problemskim situacijama u životu djeteta, vezana uz djetetove osjećaje, zdravlje, osobine njegove ličnosti i ponašanje, te uz odnose u obitelji i društvu.

Procijenite razinu poznavanja i učestalosti korištenja navedenih pojmova tako da zaokružite u kojoj mjeri se slažete s navedenim tvrdnjama na ljestvici od 1 do 5, gdje je 1 – uopće nisam upoznata, 2 – u manjoj mjeri, 3 – osrednje, 4 – u većoj mjeri, 5 – u potpunosti sam upoznat/a.

9. Pojmovi	Uopće ne	U manjoj mjeri	U osrednjoj mjeri	U većoj mjeri	U potpunosti sam upoznat/a
a) Razvojna biblioterapija	1	2	3	4	5
b) Problemska slikovnica	1	2	3	4	5

10. U kojoj mjeri koristite problemske slikovnice u svom radu ? (Zaokružite)

a) nikad b) rijetko c) ponekad d) često e) redovito

11. Molimo Vas da PROCIJENITE u kojim aktivnostima najčešće upotrebljavate problemsku slikovnicu. Budite ljubazni i zaokružite jedan broj u redu ISPOD PROCIJENJENOG ODGOVORA.

Aktivnosti	Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Redovito
a) tijekom aktivnosti čitanja	1	2	3	4	5
b) prije popodnevnog odmora	1	2	3	4	5
c) prilikom pripreme predstave ili igrokaza	1	2	3	4	5
d) prilikom obilježavanja važnih datuma	1	2	3	4	5

Zahvaljujem se na iskrenosti i suradnji!!!

Prilog br.2.

Tablica - individualan plan

INDIVIDUALAN PLAN

IME I PREZIME DJETETA:

DATUM:

PODRUČJE RAZVOJA	JAKA STRANA	IZAZOV	VRSTA INTELIGENCIJE, STIL UČENJA
SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ			
SPOZNAJNI RAZVOJ			
RAZVOJ GOVORA			
PODRUČJE KREATIVNOSTI			
RAZVOJ MOTORIKE			
CILJ ZADAĆE			
SREDSTVA I POTICAJI			

10. ŽIVOTOPIS

Anita Badurina-Tomić, rođena je u Zadru 16. rujna 1979. godine. Osnovnu školu završila je u Novalji 1993. godine. Srednju strukovnu školu Bartol Kašić pohađa i završava u Pagu 1997. godine. 2006. godine završava u Zadru Predškolski odgoj i stječe višu stručnu spremu i naziv Odgojitelj predškolske djece. Zatim, 2010. godine u Rijeci polaže stručni ispit te od veljače 2010. godine radi na mjestu odgojiteljice u Dječjem vrtiću „Carić“ u Novalji. Godine 2016./2017. upisuje i završava razlikovni program za dodiplomski studij na Sveučilištu u Zadru. 2017. godine do danas upisuje jednopredmetni izvanredni diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obazovanje.